

Mag. Tilka Jamnik
Podpredsednica Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS

JUNAKI NAŠEGA ČASA V MLADINSKI LITERaturi

Junaki našega časa v mladinski literaturi so pravzaprav vsi književni junaki v sodobni mladinski literaturi. Toda za namen otroških parlamentov v tem šolskem letu smo upoštevali le realistične leposlovne mladinske knjige, t. i. problemske pripovedi (resničnost), ne pa tudi fantastičnih pripovedi (fantastike). V Mali literarni teoriji Matjaža Kmecla¹ se lahko poučimo:

Junaki² oz. književne osebe današnje književnosti – za razliko od klasicistične – so zvečine daleč od junaštva, prevladujoči občutek za resničnost/realnost je junaško nadpovprečnost zapostavil povprečni dobro-slabi, junaško-nejunaški osebnosti. /.../ Ločevanje med »pozitivno« in »negativno«, slabo in dobro književno osebo temelji na njeni morali, njenem obnašanju v besedilu. Če je njeno obnašanje v nasprotju z ustaljenimi moralnimi pravili (to je, kadar je npr. izdajalsko, nasilno, zahrbtno ipd.), govorimo o »negativni« osebi in se bralec z njo raje ne enači, marveč »navija« za »pozitivne« osebe – njihovo ravnanje je idealno usklajeno z obstoječimi moralnimi pravili in uveljavljenimi vrednotami (Kmecl 209).

Pregled problemskih mladinskih del v zadnjem desetletju, izvirno slovenskih in prevedenih v slovenščino, pokaže, da so poleg osrednje tematike mladinske književnosti, namreč *odraščanja*, aktualne številne različne teme, ki jih smemo strniti v veliki skupini *nasilje* in *drugačnost*. Za mlade dve zelo aktualni tematski skupini, namreč *ljubezen in spolnost* ter *mediji in mladi*, smo tokrat izpustili, ker so ju obravnavali otroški parlamenti v preteklih letih. Kakovostna književna dela so vedno kompleksna, v njih se prepleta več tem; toda zaradi preglednosti smo jih vendarle razvrstili v naslednje skupine:

A. BOLEČINE ODRAŠČANJA

A.a) odraščanje in družina: drugačnost, prestopniki, revščina, brezdomci, rejništvo, večkulturnost, vera, denar ...

A.b) smrt

B. NASILJE

B.a) nasilje med vrstniki idr.: ustrahovanje, izsiljevanje, stiske;

Prestopniki, vzgojni domovi

Vpliv travmatičnih izkušenj prednikov, nasilja v preteklosti in v širšem okolju

B.b) vojna: strah, holokavst, Judje, Palestina, Afganistan, begunci

¹ Matjaž Kmecl: Mala literarna teorija. Ljubljana: Mihelač in Nešović, 1995, str. 209.

² V literarni teoriji sicer velja termin književna (literarna) oseba.

C. DRUGAČNOST

C.a) bolezni, invalidnost; motnje v razvoju in druge duševne bolezni;
najstniki z bolnimi starši; slabovidnost in slepota;

C.b) večkulturnost: priseljenci, begunci, Romi ... različna verstva

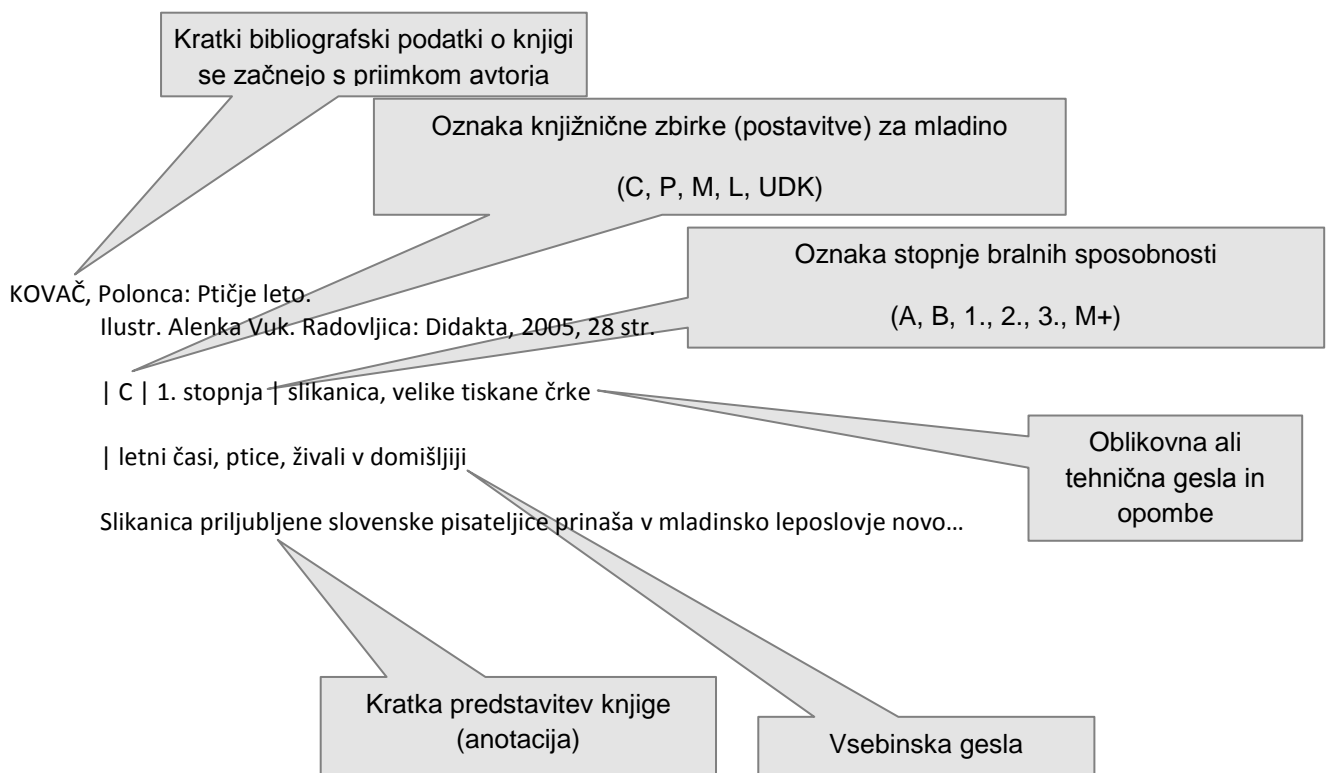
Pri izboru knjig smo uporabili Priporočilne sezname mladinskih knjig oz. Priročnike za branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih vsako leto pripravlja MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo. Izbirali smo knjige iz zadnjega desetletja, in sicer zgolj med kakovostnimi (v Priročnikih so ocenjene z najvišjima ocenama, s prav dobro in odlično); vse knjige so predstavljene z anotacijami, razen iz zadnjih dveh let (2010 in 2011), ker le-te še niso bile predstavljene v Priročniku za branje kakovostnih mladinskih knjig.

Pričujoči seznam izbranih knjig vsekakor dopolnajte tudi po svoji presoji z drugimi knjigami iz preteklih let in predvsem z novostmi. Pri tem so vam lahko v pomoč Priporočilni sezname mladinskih knjig (sedaj Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig), ki jih pripravlja Pionirska; najdete jih na domači strani: <http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/priporocilni-seznami/120-pregledni-in-priporocilni-seznami-za-mlade>.

Priročnik za kakovostno branje knjig 2011 bo izšel novembra.

Legende in opombe

C = leposlovje do 9. leta	A-stopnja = primerno tudi za starost do 3 let
P = leposlovje od 10. leta dalje	B-stopnja = primerno za starost 3–6 let
M = leposlovje od 13. leta dalje	1. stopnja = primerno za 1., 2. in 3. razred OŠ
L = ljudsko slovstvo	2. stopnja = primerno za 4., 5. in 6. razred OŠ
	3. stopnja = primerno za 7., 8. in 9. razred OŠ
	M ⁺ -stopnja = primerno za srednješolce

A. BOLEČINE ODRAŠČANJA

A.a) odraščanje in družina: drugačnost, prestopniki, revščina, brezdomci, rejništvo, večkulturnost, vera, denar ...

Junaki: v času odraščanja se soočajo se z različnimi problemi v družini, med vrstniki, v širšem okolju; nekateri postanejo celo prestopniki in se znajdejo v prevzgojnih domovih;

Sporočila mladim bralcem: odraščanje je zahtevno obdobje; najstnik gradi samopodobo, sprejeti mora svojo družino, kakršna koli je; gradi medsebojne odnose z vrstniki ... sooča se s svetom, ki ni brez krivic ...

Adam, Olivier: **Na morje.** Prev. Ante Bračić. Radovljica: Didakta, 2009, 82 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih; dekleta, družina, fantje, jeza, ljubezen, nasilje, odraščanje, osamljenost, smrt, šola, žalovanje

Olivier in Lorette sta nerazdružljiva najstnika, "dvojčka po duši", ki se poznata že od petega razreda dalje in od tedaj tudi sanjarita, da bosta skupaj odšla na morje. Živita v mestni četrti neprofitnih stanovanj na robu vlemestnega vrveža Pariza, kjer zaradi nestrpnosti med revnejšimi prebivalci različnih kultur pogosto izbruhnejo nemiri. Odraščata v delno neurejenih družinskih razmerah, kjer so člani odtujeni tudi zaradi različnih izgub in stisk, ki jih prebolevajo vsak zase. Posebno Lorette je na zunaj zelo problematična najstnica, ki z nasilnim vedenjem do sebe in do okolice skuša utišati svoje bolečine. Edino samotarskemu Olivieru zaupa, ker je ne obsoja, jo sprejema takšno kot je in ji povsod sledi. Silovita pripoved o bolečini odraščanja je izpod peresa francoskega pisatelja, scenarista in literarnega urednika, ki piše knjige tako za odrasle kot tudi za mladino. V zadnjem desetletju je v Franciji izšlo več kot petnajst njegovih del, med njimi jih je več prejelo književne nagrade. Založbo Didakta velja pohvaliti, da je poskrbela za prvi prevod enega njegovih del. Pisateljeva sodobna pisava je zelo izčiščena, nekako fragmentarna in neizprosna. Morje je seveda do neke mere tudi simbol svobodnega življenja, z vso globino in širino.

Almond, David: **Mož s podstrešja.** Prev. Andreja Blažič Klemenc. Tržič: Učila, 2000 in 2004. (Metuljev let), 188 str.;

M | 3. stopnja; bolezn, bratje, drugačnost, družina, fantje, mladostniki, prijateljstvo, sestre

Michael v razpadajoči garaži ob hiši, v katero so se ravno preselili, najde oslabelega neznanca. Kljub temu, da je stari mož silno nenavaden – zdi se celo, da mu rastejo krila – mu glavni junak brez pomisleka pomaga. Skeletar, kot poimenuje svojega novega znanca, pa ni edini drugačni lik knjige. Michaelova prijateljica in sosedka Mina se namreč na prvi pogled od ostalih loči po tem, da se šola kar doma, a še bolj jo delajo posebno njena osupljiva senzibilnost, zrelost in modrost, ki jo naredijo bolj podobno razumnim odraslim, kakor razposajenim vrstnikom. Almondovo knjigo prek obeh 'posebnežev' prevevata izjemno nežen ton in nenavadno sanjsko vzdušje (ki se s slovenskim prevodom sicer porazgubi), predvsem pa je v svojih kratkih dialogih polna drobnih življenjskih modrosti. Misel o strpnosti, potrpežljivosti in upanju, ki je implicitno vtkana v tekst, je le ena izmed teh. David Almond je leta 2010 prejel prejel Andersenovo nagrado.

Bayless, Maureen: **Pleši z življenjem.**

Prev. Tanja Njivar. Dob pri Domžalah: Miš, 2006. (Zorenja), 215 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih, za pogovore o knjigah; | brezdomci, dekleta, družina, mladostniki, smrt, starci

Roman opisuje zanimivo družbeno skupino t. i. buskerjev, in sicer prek individualne usode dekleta, ki z materjo živi za to skupino značilno bohemsko-klateško življenje, pri čemer si kruh služita z igranjem na mestnih ulicah. Mama je tudi nosilka za buskerje pogoste življenjske filozofije, ki jo sama imenuje 'ples z življenjem', kar pomeni, da je po njenem smisel bivanja v spontanem prepuščanju toku, ki te ponese daleč od enoličnosti povprečja in prilagajanja drugim. Takšen svetovni nazor je podvržen preverjanju po mamini smrti, ko se junakinja sooči z drugačnimi; avtorica mu zoperstavi predvsem načela dekličinega očeta, v katerega novi družini se ji po številnih peripetijah ponuja drugačno življenje. Ob zanimivi temi in zgodbi junakinje ter preizpraševanju ideologij(e) pa roman prepriča tudi po psihološko dobro utemeljenem motiviranju nastopajočih.

Bevc, Cvetka: **Desetka**. Ljubljana: Arsem, 2011, 157 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih, slovar; | mladostniki, odraščanje, šola

Bevc, Cvetka: **Škampi v glavi**.

Spr. beseda Barica Smole. Novo mesto: Goga, 2010. (Lunapark), 156 str.

| M | 3. stopnja | spremna beseda; | družina, ljubezen, mladostniki, prijateljstvo, samopodoba

Botman, Corien: **Prinčevsko življenje**.

Prev. Katjuša Ručigaj. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Zorenja), 215 str.

| M | 3. Stopnja; | denar, družina, fantje, smrt, sreča, vrednote

Problemski roman sodobne nizozemske pisateljice, ki jo tokrat prvič srečamo v slovenskem prevodu, ubeseduje temo, ki je redko zastopana v mladinski književnosti, to je denar, za katerega resnično drži star pregovor, da je sveta vladar. Osredotočen je na čas, ki je za družino trinajstletnika Čarlija težaven in stresen, saj jim je umrl dedek, ki je bil zelo samosvoj in nenavaden človek. Sprožitveni moment dogajanja nastopi tisti hip, ko Čarli s srečko, ki mu jo v oporoki zapusti umrli dedek, na Ulični loteriji zadene super dobiček, šest milijonov evrov. Vrtoglavo visok dobiček povsem spremeni življenje Čarlijeve družine, ki postane nenadoma zelo bogata. Začnejo živeti pravo prinčevsko življenje (besedna igra, mama in Čarli nosita priimek Princ), vendar pa se starši in tudi Čarli v novi situaciji ne znajdejo preveč dobro, saj je "denar dober služabnik, a slab gospodar". Če kdo, potem je oče tisti, ki v njem skoraj do konca uživa, ga brezglavo zapravlja in zaradi njega opusti delo, ki ga je do tedaj osrečevalo. Mama se, nasprotno, počuti izpraznjena in nesrečna, želi si prejšnjega načina življenja in denar v veliki količini daruje dobrodelnim organizacijam po vsem svetu. Tudi Čarli najprej podleže čaru denarja, končno pa spozna, da jih denar ne osrečuje. Sporočilo romana temelji na Epikurjevi filozofiji, da denar osrečuje le, če imaš prijatelje, svobodo in čas, da razmišljaš o sebi. Roman odlikujejo psihološko poglobljeno in prepričljivo izrisane književne osebe, aktualna tematika, fabula, ki je tekoča, kjer ni ničesar premalo in ne preveč, prisoten pa je oris različnih družbenih skupin, tudi marginalnih, sodobne nizozemske družbe. Pohvaliti velja tudi prevod, preigravanje z različnimi plastmi jezika, kar vse omogoča, da je roman zelo berljiv in kot tak tudi komunikativen z mladimi bralci.

Burgess, Melvin: **Sanje neme deklice**.

Prev. Franjo Jamnik. Tržič: Učila, 2000 in 2004. (Metuljev let), 210 str.

| M | 3. stopnja;
drugačnost, družina, invalidnost, ljubezen, mladostniki, nasilje, osamljenost, zlorabe

Svet gluhe in nepismene deklice April, domačinke in posebnice vasi Ciblesham je skrivnosten in rahel. Svet skrbno vzgajanega dečka Tonyja, sina bogate in izobražene meščanke Barbare Piggot, pa je trden in predvidljiv. Ta dva svetova se usodno srečata v trenutku, ko se na eni strani April začne zavediti svojega odraščanja in okolice, ki brezčutno izkorišča njeno gluhost, ter na drugi strani Tony odkrije zlaganost in praznost sveta, v katerem je živel in pred katerim skušata z mamo zbežati. Čez to pretresljivo srečanje pisatelj tenkočutno razprostre kompozicijsko impresijo krhkosti in negotovosti vsega etičnega ter impresijo trdnosti vsega moralno nesprejemljivega. Zgodba se za April kljub zlorabi konča kot velika možnost, ki ji jo nudi šola za gluhe, torej srečno. In tudi Tonyju, kljub temu, da so ga ločili od ljubljene April, sreča ponuja možnost s pismom, ki mu ga preko njegove mame pošlje April. Že večkrat nagrajeni avtor velja tudi zaradi tega romana za enega najboljših sodobnih angleških mladinskih pisateljev.

Chun Sue: **Pekinška punčka: kontroverzni roman o krutem odraščanju nove generacije.**

Prev. Ljubica Klančar. Tržič: Učila International, 2005, 211 str.

| M | 4. stopnja | za pogovore o knjigah;
| dekleta, glasba, Kitajska, mladostniki, odraščanje, spolnost

Zbirka kratkih, fragmentarnih besedil, ki še najbolj spominjajo na dnevniške zapiske, so osupljivo iskrene, z lirčnostjo in čustvi nabite, eruptivne in razpoloženske izpovedi, ki razkrivajo boleče odraščanje šestnajstletne »pekinške punčke«. V njih z neusmiljeno odkritosrčnostjo razkrije podobo sodobnega Pekinga, ki se nezadržno spreminja v enega od velikih globalizacijskih središč, kot jih določajo ikone popularne kulture: zlasti glasba, moda in sodobna informacijska tehnologija. Vse to počasi vdira v življenje kitajskih mladostnikov, ki se čedalje močneje upirajo vzorcem tradicionalne kitajske družbe, šole in družine. Kljub predstavljenemu pa besedilo ni sociološka študija o sodobni Kitajski, temveč prej pogumen uvid v čustveni svet viharneškega obdobja odraščanja, ki se nehote, a zelo prepričljivo izmika trenutno pomembnim časovnim, krajevnim in generacijskim opredelitvam.

Cottrell Boyce, Frank: **Milijoni.**

Prev. Boštjan Gorenc. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005. (Knjižnica Sinjega galeba; 317), 172 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah; | bratje, denar, družina, svetniki, tatvine, žalovanje

V romanu so trije glavni junaki: osnovnošolec Damian, njegov starejši brat Anthony in torba z več kot 229.000 funti, ki jih je potrebno zapraviti v 17 dneh. Roman lahko razcepimo v tri pramene. Osnovni pramen je soočanje z realnostjo in pomiritev z izgubo matere, pri čemer ima več težav Damian. Tolažbo najde pri svetnikih in njihovih mučeniških dejanjih, po njihovem zgledu si postavi puščavniško kolibo, kamor neke noči pade torba z denarjem, s čimer je uvedena napeta kriminalna zgodba. Povezujoči, precej cinični pramen pa je družbenokritičen. Avtor se norčuje iz finančnih institucij, potrošništva in oglaševanja ter mladim bralcem hkrati predstavlja osnovne zakonitosti denarja: daje nam možnost za korenite spremembe, vendar je pomembno, komu je namenjen; lahko je vir zabave in tudi breme, ki ljudi popolnoma spremeni. Cottrell Boyce nadalje opozarja na različne zbiralce denarja za dobre namene, vedno prisotne izsiljevalce in pijavke ter na hipokrizijo pridigarjev asketskega življenja.

Čater, Dušan: **Pojdi z mano.**

Spr. beseda Gorazd Trušnovec. Novo mesto: Goga, 2008. (Lunapark), 284 str.
| M | 3. stopnja; | mladostniki, odraščanje, podeželje, potovanja, preživetje, Slovenija

Zgodba se začne kot nastavek problemskega mladostniškega romana. Glavni protagonist Manc se tik pred koncem šolskega leta znajde pred izključitvijo, saj je po krivem obtožen kraje mobilnega telefona. S svojimi problemi se ne more zateči nikamor, še najmanj domov, kjer ga čaka oče alkoholik. Priložnost za začasni pobeg iz situacije se pokaže, ko se s sošolci na njegovo pobudo odpravijo po gradivo za šolsko fotografsko razstavo na zapuščeno domačijo njegovega deda. Z Mancem gredo še trije najstniki, ki so precej različni med seboj in jih avtor sicer skopo, vendar psihološko dobro določi. Njihov »izlet« se že po nekaj urah sprevrže v nepričakovano srhljivo. Mestni otroci, ki večino časa preživijo na betonskih stopnicah, pred televizorjem in računalnikom, in ki komunicirajo predvsem preko mobija, podeželje in njene prebivalce doživljajo kot grozljivo. Avtor bralca spretno vodi in mu daje na pravih mestih ključne informacije, pri čemer ves čas spodbuja spraševanje o tem, kje se grozljivo v resnici dogaja – znotraj protagonistov samih ali v resničnosti zunaj njih – in zglede vzdržuje srhljivo napetost, mimo (rahlo čudežno) srečne razrešitve »problemske« linije romana, vse do konca ... Ob vsem je treba pohvaliti spremno besedo Gorazda Trušnovca.

Dahl, Roald: **Danny, prvak sveta.**

Prev. Sunčan P. Stone. Ilustr. Quentin Blake. Ljubljana: Sanje, 2006, 224 str.
| P | 2. stopnja | humor, za pogovore o knjigah; | dečki, očetje, odraščanje, podeželje, pogum

Delo odlikuje prepoznaven dahlovski slog z obilico humorja, duhovitosti, razburljive akcije in jezikovne inovativnosti, s pogostim poigravanjem s tabuji, z značilnim tokom pripovednega ritma, relativno pogostimi digresijami in prvoosebim pripovedovalcem, ki je kot običajno otrok. Roman je pravi vademekum Dahlovega pisanja tudi drugače; v tem zgodnjem besedilu ni težko najti tematskih in motivnih zametkov njegovih kasnejših mladinskih del. Tako se kot eden izmed ekskurzov v pričujočem romanu pojavi embrio kasnejšega Velikanskega dobrodušnega velikana, pogosti so avtobiografski elementi, predvsem neprijetni spomini na čas šolanja in bivanja v internatih (te kasneje razdela v svojih zgodbah iz otroštva Poba in deloma v Matildi), zaslediti je seveda tudi krivolovsko strast, ki ji je tako strastno privržen Dannyjev oče in se kasneje kot osrednja tema ubesedi v Čudovitem lisjaku. V Dannyju, ki je pravi slavospev očetu in očetovstvu, pa lahko nenazadnje razberemo tudi dahlovsko kritiko družbe, prisotno že v njegovi zgodnejši knjigi Charlie in tovarna čokolade; preprost človek kot je Dannyjev oče s pomočjo svoje iznajdljivosti in zdrave pameti osmešiti nadutega in snobovskega bogatina. Fanfare za preprostega človeka in drugi instrumenti dahlovskega pisanja zvenijo v slovenskem prevodu umerjeno.

Dim, Dušan: **Distorzija.** Ljubljana: Cankarjeva založba, 2005 in 2007. (Najst), 319 str.
| M | 4. stopnja; | glasba, mladostniki, odraščanje, punk

Silovita, z etično poanto prežeta in prepričljiva pripoved mladega avtorja je prvenec, ki zaradi svoje univerzalnosti presega generacijske okvire. V osredju romana je punk, ki pa za njegovo sporočilnost niti ni zelo pomemben, saj govori o mladostniku, ki mu s pomočjo glasbe uspe odrasti: gimnazijec, upornik, sin proletarskih staršev, ljubljanski uličar in punkovski zanesenjak si želi iz razjarjenega prezira do potrošniške MTV-jevske glasbene produkcije osnovati bend s pristnim punkovskim izrazom in ga predstaviti na svojem prvem koncertu. Petnajstletni Piksi je ob tem povečini "samotni jezdec", zaznamovan s številnimi primanjkljaji (brez glasbene opreme, pevca, razumevaločih staršev), zato je glasba zanj tudi način iskanja lastne identitete. Ob tem mora premagati številne zunanje in notranje

ovire in doživeti pomembno notranjo preobrazbo: odkriti trdnost, ki temelji na moči lastne ustvarjalnosti.

Goobie, Beth: **Punca, ki nekaj velja.**

Prev. Metka Osredkar. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Iziberi), 107 str.

| M | 4. stopnja; | dekleta, družina, nasilje, samopodoba, strah

Haasse, Hella S.: **Vmesna postaja.**

Prev. Mateja Seliškar Kenda. Spr. beseda Mateja Seliškar Kenda. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002. (Odisej), 104 str.

| M | 3. stopnja; | begavci, drugačnost, mladostniki, osamljenost, prijateljstvo, starost

Zgodba cenjene holandske pisateljice pripoveduje o najstnici Xenii in ostarelem profesorju Samuelu, ki sta se prostovoljno osamila: Xenia v posrednem smislu, saj si mladim letom navkljub poskuša najti od staršev ločeno življenjsko pot, Samuel pa v dobesednem, saj se je zaradi razočaranja nad generacijo srednjih let (in občutkom krivde, da je malovredna tudi zaradi njega) zaprl med štiri stene. Tudi zaradi skupnega 'nasprotnika', 'vmesne' generacije, se spoprijateljita in se sčasoma drug drugemu pomagata otresti osebnih zablod – Xenia bo morda vendarle nadaljevala šolanje in Samuel stopi prek praga. Toda srž njunega odnosa je v neprestani razpravi o 'vmesni' generaciji, ki je trenutno seveda vladajoča, zato pa v prvi vrsti kriva za neprijetno stanje sveta: izrazito drugačna junaka odpirata probleme 'običajne' sodobne družbe, včasih na najglobljem filozofskem nivoju, a pri tem tudi ostane, saj gre vendar zgolj za 'vmesno postajo' na njuni življenjski poti.

Hartnett, Sonya: **Metulj.**

Prev. Dušan Ogrizek. Spr. beseda Dragica Haramija. Dob pri Domžalah: Miš, 2010. (Najnaj), 285 str.

| M | 4. stopnja | spremna beseda; | dekleta, družina, mladostniki, odraščanje, prijateljstvo, skrivnosti

Johnston, Julie: **Adam in Eva in Uščipni me.**

Prev. Darica Majer Leban. Dob pri Domžalah: Miš, 2005. (Zorenja), 270 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih, za pogovore o knjigah

| dekleta, družina, hčere, matere, mladostniki, podeželje, rejništvo, samopodoba

Petnajstletno Saro Moone bralci spoznamo med selitvijo k Huddlestonovim, ki bodo vsaj za nekaj časa postali njena nova rejniška družina. Johnstonova načenja zanimivo temo, raziskuje namreč tako odnos rejencev do rejniške družine kot do bioloških staršev in nenazadnje tudi do stalnih sprememb, ki obvladujejo njihova življenja. Avtorica se je posrečeno osredotočila na prelomno točko v življenju junakinje, ki sama po sebi narekuje dinamično notranje dogajanje ter omogoča izris kompleksnega karakterja. Bralci namreč sledimo zanimivemu procesu Sarine integracije v družinsko in družbeno življenje, ki se ji junakinja podzavestno predaja, zavestno pa upira, vse dokler zaupanje intuiciji vendarle ne prevlada nad strogim racionalnim nadzorom. Zgodba je podložena tudi z napetostjo v obliki sprva malce skrivnostne Ženske, ki se naseli v bližini in išče svojo hčerko, pri čemer s svojo prisotnostjo dodatno osvetli karakter glavne junakinje ter poskrbi za nekaj dramatičnih vzponov. Celotno dogajanje je predstavljeno trezno in z distanco, vendar prav zaradi tega učinkuje izjemno (čustveno) intenzivno. Adam in Eva in Uščipni me, za katero je Johnstonova prejela Governor

General's Award, ki velja za najpomembnejšo kanadsko nagrado za mladinsko književnost, je izjemna knjiga, ki očara in prepriča prav z odsotnostjo vsakršnega sentimentalnega balasta.

Karlovšek, Igor: **Gimnazijec**. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004 in 2005. 368 str.

| M | 4. stopnja | za pogovore o knjigah;

| fantje, krivice, nasilje, prestopniki, uboj, vzgojni zavodi

Roman je napisan v obliki prvoosebne pripovedi mladostnika, gimnazijca Petra Janežiča. Ta je po krivem obtožen, da je povzročil smrt svojega najboljšega prijatelja in je zato napoten v prevzgojni dom. Tamkajšnjim nemogočim razmeram nekako kljubuje, predvsem ob vrsti idealiziranih postavk – od vere v izobrazbo do prve ljubezni – pisanje pa se v skladu s tem izteče v nekoliko slabo utemeljen srečen konec. Ob tem roman vsekakor odlikuje avtorjevo odlično poznavanje problematike mladinskega prestopništva, delovanja prevzgojnih domov in pravnih vprašanj. Karlovšek nadalje bralcu brez zadržkov odpira vrsto dilem o vlogi prevzgojnih domov, družine in šole, s tem pa predvsem o vzgoji mladostnikov. Kot tak je roman vendarle izstopajoče delo, v prvi vrsti namenjeno zahtevnemu mladostniškemu bralcu, ki je sposoben kritične samorefleksije.

Kieri, Katarina: **Ne ravno grški bog**.

Prev. Danni Stražar. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Zorenja), 240 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih

| dekleta, hrepenenje, ljubezen, mladostniki, prijateljstvo, učitelji

Protagonistka nagrajenega švedskega mladinskega romana je petnajstletna Laura, ki se na prvi pogled zaljubi v novega učitelja matematike, kar skrha in na preizkus postavi njeno prijateljstvo s sošolko Leno, ki je imela dotlej status Laurine najboljše prijateljice. Avtorica se zanimive in v mladinskem romanopisju, ki ga imamo na voljo v slovenščini, še ne pretirano "iztrošene" teme, torej ljubezni, ki jo mladoletnica čuti do starejšega moškega oziroma učenka do učitelja, loti na učinkovit način: besedo prepusti Lauri, ki se izkaže za izjemno senzibilno, nagnjeno k razmišljanju in razčlenjevanju, hkrati pa sposobno spodobnih odmerkov (samo)ironije. Ne ravno grški bog je tako pretanjena pripoved o ljubezni, pa tudi knjiga o prijateljstvu, odnosih med otroki in starši ter odkrivanju in uresničevanju samega sebe, skratka roman o čustvih, ki pa nikakor ni razčustvovan, pač pa nežno zaziban v zimsko severnjaško pokrajino.

Kuijer, Guus: **Knjiga vseh stvari**.

Prev. Mateja Seliškar Kenda. Ilustr. Nina Meglič. Spr. beseda Irena Miš Svolfšak. Dob pri Domžalah:

Miš, 2008. (Najnaj), 121 str.

| P | 2. stopnja; | nasilje, vera

Zgodba nizozemskega pisatelja se dogaja leta 1951 v Amsterdamu. Thomas je občutljiv fant z bujno domišljijo, odrašča v družini z nasilnim očetom, verskim fanatikom, ki nima smisla za humor. Pretepa tako njega kot mamo, ki se mu ne upata upreti; starejša najstniška hči se mu pravzaprav še najbolj postavlja po robu. Thomas ima zvezek, »knjigo vseh stvari«, kjer zapisuje svoja opažanja in občutenja. Med drugim zapiše: »Ko odrastem, bi bil rad srečen človek.« Zdaj pa Thomas trpi in prosi boga, da bi mu pomagal. Na pomoč pa mu priskoči malce nenavadna soseda, za katero vsi otroci v okolišu mislijo, da je čarovnica. Sluti, kaj se dogaja v njegovi družini; opogumlja ga, da bo lahko srečen le, če se ničesar ne bo bal. Thomasu se tedaj začno dogajati nenavadne, odločilne stvari. Pomembno vlogo ob tem odigrajo tudi knjige in branje! Pripoved, ki skozi otroški pogled delno obravnava tudi tabu

temo - religijo, je namenjena sicer najstnikom, toda tako silovito in izjemno branje je, da se bo dotaknilo tudi odraslih.

Kuijer, Guus: **Naj ljubezen gori kot plamen, amen** (2006), **Raj je tukaj in zdaj** (2009), **Ko sreča trešči kot strela** (2010), **Čez obzorje z vetrom na morje** (2011),

Prev. Mateja Seliškar Kenda. Ilustr. Alice Hoogstad. Dob pri Domžalah: Miš.

| P | 2. stopnja | knjige so del enotne zgodbe;

| deklice, družina, očetje, odraščanje, večkulturnost

Večkrat nagradjeni nizozemski avtor skozi duhovit in iskren samogovor enajstletne Polleke, bodoče pesnice in razmišljujoče najstnice, prepričljivo in z dobršno mero sentimentalno ironičnega humorja predstavi sodobno (nizozemsko) družbo in njene aktualne probleme. To so zlasti večkulturnost in s tem povezana nestrpnost do drugih kultur, razpad klasične družine in pojav njenih novih oblik ter iz tega izhajajoč občutek brezcilnosti in razrahljane vloge staršev, ob katerih se morajo otroci znajti po svoje. Polleke se tako upravičeno sprašuje zakaj odrasli nikoli ne razumejo, kaj se sme in kaj ne, saj se ji ob ločeni mami, ki se svojeglavo zaplete s hčerininim učiteljem, in očetu, sanjaču in delomrznežu, zasvojenemu z mamili, zastavlja kup vprašanj o lastnih starših. Prav tako težavni, a na drugačen način, so starši njenega izvoljenca, sošolca Maročana: ob njem je ne vidijo radi zaradi kulturnih razlik med mladima. Venomer ljubka kritika sodobne razvite družbe in negotovega odraslega, ki ne zmore ali ne zna sprejemati svoje vloge, in na katerega otrok ne more vedno računati, je vendarle izražena prizadeto, prvoosebno, skozi usta odraščajočega otroka, ki se postopoma otresa svoje naivnosti in prihaja do novih spoznanj o svetu odraslih. V nasprotju z negotovostjo in neodgovornostjo, ki jo na vsakem koraku udejanja "odrasli", se v sicer neobvezni in razposajeno dinamični formi odkrivajo Pollekina dejanja kot nadvse zrela, trezna in preiščljena. Senzibilna prvoosebna pripoved tako z neposrednim prijemom osvetli nekaj temeljnih problemov in dilem, s katerimi se (pre pogosto) srečuje sodobni otrok in mladostnik.

Mahy, Margaret: **24 ur.**

Prev. Andrea Švab. Spr. beseda Tilka Jamnik. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Najnaj), 250 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih; | drugačnost, mladostniki, odraščanje, samomor, ugrabitve, vrednote

Dogajanje v romanu novozelandske avtorice, ki je leta 2006 postala Andersenova nagrajenka, je skrčeno na 24 ur, v katerih glavni junak Ellis - zvenelo bo klišejsko - iz fanta tako rekoč čez noč postane moški. Ko se iz internata vrne domov na zaslužene poletne počitnice, si obljubi "divje dogodivščine" in krepko porcijo dobi že prvi dan, v katerem se pošteno zabava, dobi novo pričesko in tetovažo, v praksi preizkusi in potrdi svoj igralski talent, se dokončno sooči s smrtjo prijatelja Simona, se zaljubi in odljubi in iz rok ugrabitelja reši dojenčico. Med junaki sicer velja posebej izpostaviti tudi Jackieja, ki ga je Mahyjeva zastavila kot klovnsko, tragikomično figuro, ki nam gre na živce z isto lahkoto, s kakršno se nam minuto kasneje (spet) priljubi. Roman, ki ga preveva skrivnostno ozračje in v katerem smo priča vratolomnim akcijam, se torej izkaže za napeto in intenzivno branje.

Mankell, Henning: **Pes, ki je potoval k zvezdi.**

Prev. Irena Madric. Tržič: Učila International, 2004, 176 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah; | družina, očetje, odraščanje, sinovi, strah

Pisatelj nas z večkrat nagrajeno zgodbo o enajstletnem Joelu Gustafsonu prestavi v majhno mestece na daljnem severu Švedske in v čas, ko ni bil nekaj vsakdanjega še niti radijski sprejemnik. Joel je

pogosto osamljen – oče je gozdar, mama pa ju je zapustila – in dneve mu popestri bujna domišljija, s katero si umisli nevsakdanjo pustolovščino: sledeč psu, ki se ponoči sam potika po cestah, skuje svojo "tajno nalogo". Prek slednje nadalje sčasoma izve za očetove nočne poti in to mu je sprva povod za skrb in žalost, nazadnje pa za zrelejše dojetje njunega medsebojnega odnosa in odkrite pogovore o družini. Na svojih skrivnih potepih se Joel seznanja tudi z dvema izjemno nenavadnima človekoma, ozdravljenim psihiatričnim bolnikom in pohabljenko, ob katerih lažje razčisti svoje probleme, ki v njuni družbi postanejo majhni in nepomembni. Druženje z dečkom Turejem pa mu pomaga, da dojame predvsem to, kaj je pravo prijateljstvo in kaj nastopaštvo. Pustolovščina tako postane presek odnosov z raznolikimi ljudmi in kalejdoskop različnih življenjskih nazorov, s čimer nam avtor ponuja možnost razumevanja drugačnega. Pri vseh teh kvalitetah slovenski prevod žal ni najboljši tudi zato, ker ni nastal po izvirniku.

Marchetta, Melina: **Piskačev sin**.

Prev. Nataša Grom, Marko Zupančič. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Zorenja +), 289 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih; | družina, fantje, mladostniki, odraščanje, prijateljstvo, težave

McKay, Hilary: **Indigo: nova zvezda**.

Prev. Petra Berlot Kužner. Tržič: Učila International, 2006, 264 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah; | dečki, družina, odraščanje, umetnost

Seznam uvršča pod skupni naslov Prigode družine Casson trojico knjig ameriške pisateljice: Žafran, Indigo ter Permanentno rožnata. Cassonovi so povsem običajna družina potrošniškega sveta, saj so deležni večine običajnih problemov, predvsem prezaposlenosti, stalne priložnosti novih zvez, nejasnosti vlog družinskih članov in odvisnosti od denarja. Pač pa Cassonovi na te probleme reagirajo neobičajno, in sicer na podlagi umetnosti, ljubezni in zavezništva. Z umetnostjo zaznamujejo vse 'njihovo' (tudi imena otrok), z ljubeznijo rešujejo probleme posameznika v družini (z njo tudi kaj zapletejo), z zavezništvom pa se spopadajo z okolico, kadar jih hoče nasilno spremeniti. Poleg tega vsaka od knjig izpostavi še poseben vidik sodobne družine: Žafran je posvojenka, Indigo je primer otroka, ki nase prevzame vlogo starševstva, Permanentno Rožnata pa je otrok-car, ki prevzame krpanje zakona svojih staršev. Vseskozi humorna in dinamična pripoved sporoča, da je družina kljub vsemu 'kul'!

Omahen, Nejka: **Oh, ta kriza!** Ljubljana: DZS, 2010, 367 str.

| M | 4. stopnja; | dekleta, mladostniki, odraščanje, šola

Predin, Andrej: **Na zeleno vejo**. Ljubljana: Modrijan, 2007, 176 str.

| M | 4. stopnja | humor

| fantje, Maribor, mladostniki, nova duhovnost, odraščanje, prijateljstvo, Slovenija, šola, tranzicija

Avtor prvenca nas v svojem kratkem romanu popelje v čas po osamosvojitvi Slovenije v materialno obubožani Maribor, med male ljudi, ki si morajo ob menjavi politično-gospodarskega sistema sami pomagati na zeleno vejo. V ospredju pripovedi je osnovnošolec Luka, ki živi z bratom in materjo samohranilko. Ta se v skrbi za preživetje s svojim novim partnerjem loteva različnih dejavnosti, ki v tranzicijskih časih zagotavljajo hiter zaslužek, kot je na primer delo na črno s trženjem nove duhovnosti. Ob tem sledimo prepoznavnim najstniškim zgodbam: zapravljanju časa, "žuriranju", druženju z vrstniki, pouličnim spopadom, prvim izkušnjem s spolnostjo, preko katerih spoznavamo

"klateško filozofijo" mladostnika, ki s simpatično naivnostjo odkriva svet, ki se mu kljub problemom kaže kot zabavna igra. Prizori iz njegovega življenja, ki si sledijo neurejeno, kot naključne epizode, bralca zavedejo, da gre za humorno, a lahko tudi pripoved, dokler jih sklepni dogodek ne prepriča o nasprotnem, kruta smrt dekleta, do katerega Luka začuti nekaj več, pa daje slutiti hipno streznitev v svet odraslih. Roman je napisan v berljivem "zračnem slogu", brez izdelane fabule, duhovito in udarno, prepričljivo in sveže tudi zato, ker je avtor dialoge s pravo mero "začinil" z mariborščino.

Pregl, Slavko: **Spričevalo**.

Ilustr. Arjan Pregl. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005 in 2007. (Knjižnica Sinjega galeba; 318), 171 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah; | družina, fantje, prestopniki, šola, tatvine

Avtor postavi v ospredje pripovedi povprečno slovensko družino: prezaposlena starša z dvema najstnikoma, ki ju sumljiva družina zaplete v krajo koles. Starejši Matej se ob tem sooči z neprijetno življenjsko preizkušnjo, ki ga hipoma strezni in postavi v realnost: ločiti mora zrnje od plev in urediti odnose s svojimi najbližjimi, zlasti s starši in »prijatelji«. Roman je zanimiv zlasti zaradi pripovedne perspektive, ki je humorna in skuša na prvi pogled zmanjšati težo problema, ob tem pa razkrije avtorjevo nesporno simpatijo in zaupanje v mladega človeka, ki zaradi svoje naivnosti zabrede v težave. Kljub humornim poudarkom je pripoved kritika nemoči sodobne družbe, zlasti družine in šole, ki najstnika izgubljata s svojega zornega kota in ga prepuščata samemu sebi. V tem smislu je veriga, ki jo vodja tatinske tolpe na koncu zgodbe podari Matejevemu mlajšemu bratu Lenartu, simbol, ki napoveduje ponavljajočo se zgodbo.

Pregl, Slavko: **Car brez zaklada**.

Spr. beseda Dragica Haramija. Novo mesto: Goga, 2009. (Lunapark), 165 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih, spremna beseda; | mamila, mladostniki, odraščanje, zlorabe

Roman v že začrtanem slogu zbirke Lunapark razgrinja kompleksno zrcalo sodobni najstniški populaciji. Naslovni junak se po končanem prvem letniku odloči za dobro plačano počitniško delo smetarja. Prva smetarska vožnja pa je hkrati tudi sprožilni moment poletne avanture, ki vsebuje tako prvo ljubezen, kot vstop v svet preprodajanja drog, razpre problem medgeneracijskih konfliktov, predvsem pa ponudi podlago za kompleksno samoanalizo junaka, zaradi česar bi lahko govorili tako o problemskem kot o razvojnem romanu. Avtorju uspe ustvariti žive in domišljene like, jih vpeti v aktualne situacije brez pretiravanja in pretiranega dramatiziranja, v katera pogosto zapada sodobni problemski roman ter hkrati v dialoge prepričljivo ujeti jezik mlajših generacij. Le "kolikor toliko spodoben" izkupiček glavnega lika na srednji kovinarski šoli, ki se skozi zgodbo vedno bolj izrisuje kot nedvomno inteligenčen, iznajdljiv in trdno stoječ na tleh, izpade nekoliko presenetljivo.

Pregl, Slavko: **Geniji brez hlač**. Ilustr. Gašper Rus. Radovljica: Didakta, 2009, 240 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih; | fantje, mladostniki, novinarstvo, odraščanje

V središče najstniškega romana je postavljeno vsakdanje življenje dijakov iz centra strokovnih šol, ki se razkriva v odnosu do staršev in učiteljev, vrstnikov, nasprotnega spola, ne nazadnje tudi do problemov lastnega odraščanja. Čeprav so zgodbe posameznih junakov izrisane s prepričljivo psihološko motiviranostjo in predstavljajo več vzporednih pramenov romana, pa je povezovalni element zagotovo najstniška družina kot celota, predstavljena z dobro mero humorja, ki izstopa zlasti v dialogih, začinjenih s slikovitim najstniškim besednjakom. Raznolika, pogumna, samosvoja in ustvarjalna družina bistrih mladih ljudi z izoblikovanimi stališči se ob prvih ljubezenskih izkušnjah in

drugih manj prijetnih preizkušnjah odraščanja spopade tudi s problemom odgovornosti. Biba, Špela, Pika, Kocka, Razmeš, Bob, Genij, Pesnik, Pipi, Žan, Miha, Bajsi in Armani doživijo pravo iniciacijo v svet odraslih, ko se kot uredniški odbor dogovorijo za izid šolskega elektronskega glasila UŠEČ. Svojega novinarskega poslanstva se lotijo resno, nekoliko zaletavo, a predvsem s simpatično-naivnim mladostniškim navdušenjem. Mladi pisci se odkritosrčno in brez dlake na jeziku lotijo kritike sodobne družbe, predvsem njenih najbolj nevalgičnih točk, ki na različne načine prizadanejo tudi njih same. Ob tem se nevarno približajo meji, ki jo družba odraslih še priznava za sprejemljivo, in se prvič resno soočijo s problemom odgovornega izrekanja. Avtor, letošnji dobitnik Župančičeve nagrade, je ves čas na strani "genijev brez hlač", ki želijo spreminjati svet. Brez odvečnega moraliziranja, s simpatijo in poslušom za potrebe in probleme mladih ter z veliko mero zaupanja vanje spremlja njihovo zaletavost in brezkompromisnost, ki bi jih zaradi neizkušenosti lahko pripeljala tudi v resne težave. Roman je priporočljivo branje tudi za odrasle.

Pregl, Slavko: **Usodni telefon**.

Ilustr. Arjan Pregl. Ljubljana: Prešernova družba, 2004. (Koledarska zbirka), 116 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah; | fantje, nasilje, šola, tatvine

K nastanku romana, ki je v letu 2005 prejelo nagrado desetnica, je verjetno precej pripomogla pisateljeva realna družinska izkušnja. Avtor namreč v njem izpostavlja znano problematiko vrstniškega nasilja, izsiljevanja in kraj, a na način, ki je izrazito aktualen. Skladno s tem so živo slovenski tako mladi junaki kot njihovi starši, nadalje pa se s trenutnim slovenskim duhom izvrstno spoji tudi Preglov samosvoj, igrivo ironični humor, čeprav je v pričujočem delu občasno okoren ali celo dolgozezen. Roman poleg tega v avtorjevem značilnem slogu, pa tudi v slogu slovenskega egalitarizma, ostaja težavam navkljub optimističen, kar se najbolj očitno kaže v izrazito srečnem koncu: pisatelj celo "negativcu" Denisu in njegovi nasilniški družini ponudi še eno priložnost za poskus sodelovanja z njihovimi dosedanjimi žrtvami.

Spinelli, Jerry: **Zvezdica**.

Prev. Simona Nagernik. Ljubljana: Grlica, 2003. (Romani Grlica), 195 str.

| M | 3. stopnja; | drugačnost, ljubezen, mladostniki, nestrpnost, odtujenost

Naslovna junakinja Spinellijevega romana nosi ljubko neobičajna oblačila, igra na ukulelo in izraža izrazito drugačen pogled na svet. Vrh tega ima seveda tudi nenavadno ime in mnogi njeni sošolci imajo težave s sprejemanjem njene drugačnosti. Te težave knjiga sicer izrazito literarno, a v podtonu skoraj študijsko razdela, saj jasno pokaže na več faz v odnosu med Zvezdico in njenimi vrstniki: slednji jo najprej z zadržanim zanimanjem preučujejo, kasneje posnemajo, nato pa jo začno sovražiti in jo skoraj nasilno izobčijo. Avtor omenjeni kolektivni odnos posrečeno nadgradi še z zasebnim, z zadržano in sanjavo simpatijo prvoosebne pripovedovalca Lea do Zvezdice. Vrstice svoje knjige tudi s tem spretno naelektri z intenzivnim čustvenim nabojem, ki se nikoli ne razleti v patetiko in melodramatičnost. Pač pa je škoda, da slovenski prevod zgoraj opisane kvalitete neprestano moti s svojimi nerodnostmi.

Spinelli, Jerry: **Z ljubeznijo, zvezdica**. Prev. Miha Odar. Ljubljana: Grlica, 2010, 303 str.

| M | 3. stopnja | dnevnik; | dekleta, mladostniki

Steinhöfel, Andreas: **Riko, Oskar in senčne prikazni** (2010), **Riko, Oskar in zlomljeno srce** (2011).

Prev. Neža Božič. Ilustr. Peter Schössow. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010. (Knjižnica Sinjega galeba)
| P | 2. stopnja | humor, knjiga je del nanizanke, o avtorjih
| fantje, fantje, drugačnost, prijateljstvo, družina, detektivi, ugrabitve

Swindells, Robert: **Sramota**.

Prev. Jakob J. Kenda. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000. (Odisej), 141 str.
| M | 3. stopnja; | dekleta, drugačnost, družina, nasilje, prijateljstvo, strah, verstva, zlorabe

Večkrat nagrajeni Swindells je bil v devetdesetih eden najpomembnejših avtorjev problemskega romana in v to območje spada tudi priljubljeni roman Sramota. Ta je zanimiv že po svojem slogu, ki je v slovenščino uspešno prenesen; tudi prevod izraža neambiciozen jezik, meječ na pogovornega, s katerim se delo pravzaprav najbolj odločilno približa mladim. Bistvena za uspeh pripovedi je nadalje strukturno izražena dvojnost: prvoosebna pripovedovalca, Martha in Scott, si delita poglavja. Izmenjujoča se perspektiva seveda najprej služi okrepitevi napetosti, a obenem podpira tudi različnost junakov. Marthina družina namreč pripada izjemno strogi verski sekti in vrh tega njen dom bremeni tudi grozljiva skrivnost, Sramota. Scott pa je 'povsem običajni najstnik', ki se je priselil v njen okoliš in roman se predvsem zaradi njegovega razumevanja ter detektivske spretnosti konča optimistično. Obenem je opomin nestrpni verski gorečnosti, a večkrat ošvrkne tudi sodobno potrošniško družbo, ki vsaj deloma pripomore k tovrstnim skrajnostim.

Škrinjar, Polona: **Zorenje divjih drnosljev**.

Ilustr. Dunja Kofler. Ljubljana: Prešernova družba, 2007. (Koledarska zbirka), 147 str.
| M | 3. stopnja | humor
| družina, fantje, mladostniki, običaji, odraščanje, podeželje, prijateljstvo, spomini, šola, zaljubljenost

Drnoslji so slivam podobni sladki rumeni sadeži, ki imajo v spominski pripovedi Polone Škrinjar simbolični pomen: so sladki sadovi prve ljubezni, hkrati pa tudi odraščanja, zorenja in minevanja. Zgodba je postavljena v prva desetletja po drugi svetovni vojni, na podeželje, v "Titovo državo", konkretno v vas Rogovilo pod Jelovico. V prvoosebni, s humorjem in čustvi nabiti pripovedi šestošolca File (Filipa) Rodarja sledimo zgodbam iz življenja njegove družine, sosedov, znancev in vaških posebnikov, katerih usode nam pripovedovalec razkriva z neprikrito simpatijo, ki mestoma spominjajo na pripovedi Berte Golob ali Mihe Matèta. Jedro pripovedi je grenko-sladka ljubezenska zgodba med Filipom in Loni, ki jo prekine dekličin nenaden odhod v mesto. Pripoved je prijazno in nostalgичno zaverovana v harmonijo in idiličnost življenja na podeželju, kjer so odnosi še prežeti s toplino in skrbjo za posameznika, kamor pa vse pogosteje vdirajo meščanske vrednote, ob čemer avtorica ne skriva svojega obžalovanja. V tem smislu je zgodba o mladosti in ljubezni ne glede na čas, ki ga opisuje, nadgeneracijska, in jo je vredno priporočiti tudi današnji mladini.

Thompson, Craig: **Odeje: roman v stripu**.

Prev. Mojca Kregel. Ilustr. Craig Thompson. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006. (Odisej), 588 str.
| M | 4. stopnja | za jezikovno vzgojo
| drugačnost, družina, fantje, ljubezen, mladostniki, odraščanje, vera, vrednote

Odeje mladega ameriškega striparja Craiga Thompsona so devet poglavij obsegajoč roman v stripu. Vsa se vrtijo okoli Craiga iz Wisconsina, ki odrašča v tradicionalnem okolju, obkrožen s fanatičnimi verniki, nezdravo vkalupljenimi v cerkveno ideologijo. Slednji sta žal podlegla tudi njegova starša, ki mu vztrajno grenita življenje; avtor tako na več mestih nazorno pokaže, kako težko je v takšnem omejenem (družinskem in družbenem) okolju sprejemati odločitve in si po lastni meri krojiti življenje. Primer? Craig, ki se je že kot otrok pred neprijazno stvarnostjo zatekal k risanju, se želi vpisati na

likovno akademijo, kar pa mu župnik močno odsvetuje z argumentom, da tam rišejo gole ljudi, zaradi česar lahko mladi postanejo homoseksualci! Odeje so torej simpatična, grenkosladka, nekoliko nostalgična, vendar ne sentimentalna zgodba o odraščanju, zaljubljanju in težavnem iskanju identitete, njen čar pa se skriva predvsem v vizualni plati, ki ji poznavalci stripovske umetnosti priznavajo izvirno kompozicijo in odlično risbo s čopičem. In brez skrbi: knjiga na videz strašljive debeline je obvladljiva v nekaj urah!

Velikonja, Irena: **Lestev do neba**. Ljubljana: Mladika, 2010. (Majnice), 222 str.
| M | 3. Stopnja; | družina, mladostniki, odraščanje, odtujenost

Velikonja, Irena: **Poletje na okenski polici**.
Ljubljana: DZS, 2006. (Dober dan, roman!; 32), 196 str.
| M | 3. stopnja | o avtorjih, za pogovore o knjigah
| dekleta, družina, ljubezen, ločitve, matere, mladostniki, odraščanje, počitnice, poletje

Knjiga je prvenec avtorice, ki prepriča predvsem z uvidom v psihologijo starejših najstnikov. Tega razgrinja ob petnajstletni prvoosebni pripovedovalki, ki je sicer kot sleherni posameznik v marsičem unikatna: predvsem kot otrok ločenih staršev, na nek način 'nezaželen otrok', ki živi skupaj s svojo mladostno mamo, je precej bolj odrasla od svojih vrstnikov. Takšen psihološki profil tudi določa dogajanje odločilnega poletja v njenem življenju: deloma v dobesednem in predvsem metaforičnem pomenu se ga odloči preživeti na okenski polici ter z nje rešiti svoj ljubezenski problem, odnos s preveč zaščitniško mamo in širšo družino; prek tega zori tako v socialnem in intelektualnem smislu.

Vidmar, Janja: **Brez**. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Iziberi), 184 str.
| M | 4. stopnja | besedilo tudi dramatizirano, spremna beseda
| fantje, mladostniki, odraščanje, rojstni dan

Vidmar, Janja: **Pink**.
Ilustr. Urh Sobočan. Spr. beseda Dragica Haramija. Radovljica: Didakta, 2008, 139 str.
| M | 3. stopnja | humor, o avtorjih
| dekleta, Jugoslavija, Maribor, mladostniki, odraščanje, Slovenija, subkultura, Tito - Josip Broz (1892-1980)

Roman z avtobiografskimi elementi pripoveduje o mladosti v Mariboru v sedemdesetih letih. Glavna junakinja Janca se, kot se za mladostnico spodobi, spopada sama s sabo, z družino, s šolo, se išče v različnih družbah, se zaljublja in odljublja ... in odrašča ... Ena glavnih odlik tokratnega avtoričinega pripovedovanja je obilica humorja in (samo)ironije, ki ju spretno uporabi vedno, ko bi se ji utegnil zgoditi prehud zdrs v nostalgijo. Tretjeosebno pripoved učinkovito dopolnjujejo dialogi, dosledno in koherentno zapisani v »mariborščini«, znotraj katere avtorica s pomočjo različnih jezikovnih sredstev niansira generacijske in osebne lastnosti posameznih likov, in jih na ta način karakterizira. Besedilo bralcu ob zgodbi neke mladosti ponuja vpogled v sploh ne samo svetlo življenje v zadnjih letih Titove Jugoslavije v Mariboru. Knjiga, ki jo avtorica posebej posveča svoji generaciji, je zagotovo dobro branje za mnogo širši krog bralske publike, začeniši z generacijo današnjih mladostnikov.

Vidmar, Janja: **Princeska z napako**.

Ljubljana: DZS, 1998 in 2002. (Dober dan, roman!), 211 str.

| M | 3. stopnja; | dekleta, drugačnost, mladostniki, nasilje, nestrpnost, nosečnost, priseljenci, revščina

Problem integracije v družbo je lahko izredno težaven, zlasti za otroke in najstnike, ki neprestano potrebujejo samopotrjevanje. Štirinajstletne Fatime, ki je s številno družino pribežala iz Srebrenice, v razredu ne marajo, nič kaj priljubljena ni niti med učitelji, tudi doma se nihče nima časa ukvarjati z njo. Njeno osamljenost pretrga prijateljstvo z »drugačno« učiteljico in usodna zaljubljenost. Premočrtna in vendarle aktualna zgodba o zapeljevanju nedolžnega dekleta ter najstniški nosečnosti je nadgrajena s problematiko rasne nestrpnosti, nasilja, problematiko beguncev in spolne zlorabe. Avtorica se v opisih včasih pretirano poslužuje stereotipov, a morda šele pretiravanje brezбриžne in razvajene privede do razmišljanja o navedenih problemih in drugačnega obnašanja. Za to delo je pisateljica leta 1998 prejela nagrado Večernica in 1999 mednarodno nagrado Besede brez meja.

Wilson, Jacqueline: **Piškotek**.

Prev. Jedrt Maležič. Ilustr. Nick Sharratt. Ljubljana: Sanje, 2011. (Sanje), 252 str.

| P | 3. stopnja | o avtorjih; | družina, hčere, nasilje, očetje, samopodoba, stiske, strah

Wilson, Jacqueline: **Punčka iz smetnjaka**.

Prev. Tisa Zavrtanik Drglin. Ilustr. Nick Sharratt. Ljubljana: Sanje, 2011. (Sanje), 155 str.

| P | 3. stopnja | o avtorjih; | dekleta, posvojitve, rejništvo

A.b) smrt

Junaki: otroci se soočajo s smrtjo, predvsem s prezgodnjo smrtjo bolnih staršev, s smrtjo vrstnikov v nesrečah, s samomori; soočajo se s staranjem in umiranjem, s smrtjo kot koncem življenja

Sporočila mladim bralcem: življenje je dragoceno in krhko, prizadevanje za zdravo, kakovostno življenje; pomoč bolnim ljudem, spoštovanje starih in umirajočih; smrt je del/konec življenja

Boyne, John: **Nace gre od doma: pravljica**.

Prev. Jana Ambrožič. Ilustr. Oliver Jeffers. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Čiv), 226 str.

| P | 3. stopnja | o avtorjih; | begavci, fantje, prijateljstvo, starci, smrt

Brulé, Michel: **Deček, ki je želel spati**.

Prev. Radojka Vrančič. Ilustr. Ivan Milutchev. Ljubljana: Vale-Novak, 2007, 96 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih; | Jezus Kristus, revščina, Rio de Janeiro, sanje, sirote, smrt, vrednote

Čeprav se nam bo tu in tam zazdelo, da gre za sodobno "moraliteto", kakršnih je v stilu nove duhovnosti precej, pa je simbolična pripoved o dečku, ki želi spati predvsem neolepšan prikaz sodobne brazilske družbe. V kratki noveli sledimo prvoosebni pripovedi dvanajstletnega Nina iz Ria de Janeira, ki mu po smrti matere ne preostane nič drugega kakor prosjačenje na ulici. V notranjih monologih spremljamo dečkov boj za lastno preživetje: ponižujočo revščino in pomanjkanje, izkoriščanje in izdajstvo odraslih, brezbriznost in moralno pokvarjenost bogatih, predvsem pa nasilnost in individualizem vlemesta, kamor le poredko posije žarek človečnosti in sočutja. Glas

Jezusa, ki ga deček posluša v svojih blodnjah in sanjah, je sicer podpora s strani tradicije: potrpežljivost kot preživetvena strategija, vse močnejše pa se v njem prebujata drug glas, ki se nam v sklepnem delu razkrije kot obtožba in protest zaradi nepravilnega ustroja sveta – glas orkanskega vetra (El Nina), ki bo nekega dne vse porušil in postavil na pravo mesto.

Erlings, Fridrik: **Benjamin Dove**.

Prev. Urška Pajer. Ljubljana: Grlica, 2008. (Svet je eden), 134 str.
| P | 2. Stopnja; | dečki, družčine, igra, nasilje, prijateljstvo, smrt

Prvenec, ki izhaja iz sodobne islandske mladinske književnosti, lahko opredelimo kot literarno delo, v središču katerega je avtor pod natančen drobnogled postavil raziskovanje moralnih (etičnih) vprašanj, ki izvirajo iz poglobljenega ubesedovanja tematike prijateljstva, medvrstniškega nasilja, ljubosumja, pa tudi izdaje zaupanja in prijateljstva zaradi maščevanja, kar privede do tragične posledice: smrti vrstnika in prijatelja. Delo je nesentimentalna, prepričljivo in spretno napisana kompleksna pripoved prvoosebnega pripovedovalca, dvanajstletnika Benjamina, ki se retrospektivno spominja zadnjega poletja svojega otroštva, ki ga nenadoma in nepričakovano pretrga tragedija, ki za vedno zaznamuje njegovo in življenje njegovih sovrstnikov. Sporočilo je humanistično, odlikuje ga avtorjev smisel za natančno psihološko izoblikovanost likov. Na osnovi te doma, in tudi na tujem večkrat nagrajene knjige, je bil posnet celovečerni film, ki je prav tako prejel nagrade na osmih mednarodnih filmskih festivalih.

Gaiman, Neil: **Pokopališka knjiga**.

Prev. Maja Novak. Ilustr. Dave McKean. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010. (Knjižnica Sinjega galeba; 325), 296 str.
| M | 3. Stopnja; | fantje, nadnaravno, pokopališča, sirote, smrt, vzporedni svetovi

Heneghan, James: **Povračilo**.

Prev. Kristina Dečman. Ljubljana: Koleda, 2009, 163 str.
| M | 3. Stopnja; | mladostniki, nasilje, odraščanje, priseljenci, smrt, stiske

Charley se mora soočiti z veliko težkimi spremembami, saj se je družina z Irske preselila v Kanado; med drugim zelo pogreša svoje stare prijatelje. Najhuje je, ker mu je umrla mama, globoko žaluje za njo (zapira se v omaro z njenimi oblačili); zdaj mora skrbeti tudi za mlajšo sestro, ker je oče veliko službeno odsoten. V novi šoli ima Charley težave z vključevanjem med vrstnike, ki se norčujejo iz njegovega naglasa. Zato mu kar odleže, ko se pojavi novi sošolec Benny in se vsi nasilneži spravijo nanj. Charley opazuje, kaj se dogaja, zaveda se, da fant potrebuje pomoč, vendar ne naredi ničesar, ne pomaga fantu in na zadevo ne opozori učiteljev. Toda ko Benny naredi samomor, začnejo Charleyja preganjati močni občutki krivde, ker ga ni branil. Zdaj se s svojimi dejanji poskuša odkupiti pri njegovi mami in Bennyjevemu polbratu. Charley v prvoosebni pripovedi prepričljivo opozarja na težave pri vključevanju tujcev v novo okolje in na posledice nasilja med vrstniki, kritično ocenjuje reakcije odraslih. Zelo pretresljivo je njegovo soočenje z občutki krivde in njegova prizadevanja po očiščenju (povračilu). Prav s slednjim roman izpostavlja problem, ki je v mladinski literaturi redko obravnavan in ga velja zato priporočiti tako mladostnikom kot njihovim vzgojiteljem, ne le v branje, ampak tudi za pogovor ob njem. Opozoriti pa velja na ne ravno brezhiben prevod.

Parkinson, Siobhán: **Nekaj nevidnega**.

Prev. Primož Kuštrin. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Zorenja), 180 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih; | fantje, krivda, nesreče, očetje, odgovornost, smrt, umetnost

Pred bralcem se odvrti poletje enajstletnega Jaka, dečka polnega enciklopedičnega znanja, ki si želi, ko odraste, slikati ribe. Najprej spozna novo prijateljico Stello in njeno številno družino, nato pa dobi še polsestrico, kar posledično zamaje njegov odnos z očimom. Enakomeren tek zgodbe v drugem delu prelomi nesreča, v kateri izgubi življenje Stellina najmlajša sestra. Ta steče preko ceste k Jaku ravno v trenutku, ko njena mati vzvratno spelje z dvorišča in jo povozí. Jake se čuti krivega za tragični dogodek in se zapre vase, predrami ga šele pogovor z ostarelo Stellino sosedo, ki vstopi v zgodbo kot nekakšen deus ex machina. Kljub tragičnemu dogodku gre za prijetno branje, s simpatičnimi in zanimivo orisanimi junaki, ki delujejo prepričljivo prav zaradi svojih drobnih čudaštev, moti le neenakomerna struktura: ključni moment nastopi prepozno, nato pa se prehitro in neprepričljivo razreši in preide v razsnovo.

Petek Levokov, Milan: **Skrivnost oblačne gore.**

Spr. beseda Maja Novak. Ljubljana: Družba Piano, 2011, 224 str.

| P | 3. stopnja | spremna beseda; | bratje, družina, nadnaravno, nesreče, smrt

Valentine, Jenny: **Kako sem spoznal Violet Park: Violet sem srečal po njeni smrti, to ni bila ovira, da je ne bi spoznal.**

Prev. Jana Ambrožič. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Zorenja +), 155 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih; | družina, fantje, očetje, smrt

Lucas v čakalnici za taksi najde pozabljeno žaro. Začne raziskovati in ugotovi, da so to ostanki stare žene, slavne pianistke, ki je živela v bližini. Medtem ko raziskuje njeno življenje, se mu razkriva tudi zgodba njegove družine. Le-ta mu namreč še posebej povzroča stiske: oče jih je pred leti zapustil in odšel neznano kam, mama pa je vse prej kot urejena ženska, ki bi zmogla voditi družino in dom. Izvirna in duhovita zgodba, odlično napisana žanrska mešanica, je spoznavanje Violet Park, izjemnega življenja vztrajne in ustvarjalne ženske, toda šele po njeni smrti, in je spoznavanje lastne družine, ki pa se zdi neurejeno in nesmiselno. Je tudi iskanje lastne identitete občutljivega in introvertiranega 15-letnega Lucasa, ki si želi utrditi mesto znotraj varne in urejene družine. Ne nazadnje je iskanje smisla minljivega življenja, ki ga dokončno osmišlja prav njegov konec. Dotakne se tudi širše in globlje povezanosti bitij, ki presega bivajoče, in kjer so naključja le na videz to, sicer pa so drobci osmišljene eksistencialne, socialne in/ali celo božanske tkanine. Branje privlačnega in odlično literariziranega besedila torej nudi doživljanje na več ravneh, začeni s skorajda detektivskim iskanjem, pa vse do filozofskega razmišljanja, in vzbuja tako smeh kot solze. Večkrat nagrajeni prvenec angleške avtorice je odličen primer sodobne "cross-over literature".

Yumoto, Kazumi: **Nepričakovan konec poletja.**

Prev. Nina Golob. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Zorenja), 196 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih; | mladostniki, prijateljstvo, smrt, starci, strah, žalovanje

Literarni prvenec japonske glasbenice Yumoto Kazumi, ki je kmalu po izidu (1992) doživel tudi svojo filmsko in odrsko priredbo, govori o počitniškem doživetju treh šestošolcev. V zadnjih dneh šolskega leta se namreč med njimi na videz naključno pojavi na glas izrečeno vprašanje smrti: kako se umira, kaj pomeni umreti? Ko izvedo za starca v soseski, za katerega odrasli govorijo, da bo kmalu umrl, se odločijo, da bodo njegovo umiranje skrivaj opazovali. Vojerski nameni pa se kmalu spremenijo v

angažirano opazovanje, to pa nazadnje v simpatičen odnos med dečki in starcem, ki mu njihov vdor v samotno minevanje oživi duha in voljo. Ganljiv, a psihološko prepričljiv odnos, ki se razvije med njimi, tako dečkom kot starcu razkrije nove vidike bivanja in nehanja, predvsem pa vrednost slehernega trenutka, ki ga deliš z drugimi. Rdeča nit prvoosebne pripovedi enega izmed trojice je sicer smrt kot naravna in zato neizogibna postaja življenja, a se v nekem trenutku dotakne tudi one druge smrti, nepotrebne, nasilne, zanikajoče, ko starec po mnogih desetletjih molčanja fantom spregovori o svojem ubijanju med 2. svetovno vojno. S to izpovedjo se japonsko mladinsko leposlovje pridružuje vsem tistim besedilom v Evropi, ki zadnja leta, osvobojena pristranosti, ubesedujejo obračun s travmami zadnje svetovne vojne (npr. Padec, 2005).

Zevin, Gabrielle: **Onkraj.**

Prev. Marjeta Gostinčar Cerar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008. (Odisej), 231 str.

| M | 3. stopnja; | onostranstvo, smrt

Roman, namenjen predvsem mladostnikom in mladim odraslim, je prvenec, ki je bil večkrat nagrajen z domačimi in tujimi literarnimi nagradami. Njegova mlada avtorica ga je na osnovi različnih osnutkov ustvarjala in brusila skoraj 10 let. Gre za literarno delo, ki zelo izvirno ubeseduje v mladinski književnosti zelo redko temo, ki jo lahko strnemo v večno vprašanje: Kaj se zgodi, ko umremo? Avtorica si je za glavno književno osebo izbrala petnajstletno Liz, ki je po spletu nesrečnih okoliščin izgubila življenje v prometni nesreči. Njena smrt je začetek senzibilnega romana, ki ga avtorica začne na Parniku Nil, ki je s svojimi nenavadnimi potniki, umrlimi ljudmi, namenjen v skrivnostno deželo Onkraj, v kateri veljajo drugačna pravila življenja. Liz se v novi deželi ne more sprijazniti s tem, da je umrla in hrepeni po vrnitvi v svoje staro, dobro poznano življenje, hkrati pa počasi spoznava, da so na voljo tudi druge poti in možnosti. Delo lahko razumemo kot pomirjujoč roman o smrti, ki je ena najbolj tabuiziranih tem današnje zahodne civilizacije; pogled avtorice je osvobojen točno določenih ozkih religioznih pogledov na smrt in posmrtno življenje; njegovo sporočilo pa je optimistično, saj s smrtjo ni vsega konec, pomeni namreč neko novo življenje in možnost ponovnega rojstva. Izpostaviti velja odličen prevod prevajalke Marjete Gostinčar Cerar.

B. NASILJE

B.a) nasilje med vrstniki idr.: ustrahovanje, izsiljevanje, stiske

Prestopniki, vzgojni domovi

Vpliv travmatičnih izkušenj prednikov, nasilja v preteklosti in v širšem okolju

Junaki: soočajo se z nasiljem vrstnikov, premagujejo ga s pogumom; soočajo se z zasmehovanjem vrstnikov zaradi svoje drugačnosti, pa kljub temu izgrajujejo svojo samopodobo; včasih pa so stiske prehude in – predvsem, če nimajo ljubeče družine in razumevajočih učiteljev – pa se fantje in dekleta zlomijo, zatečejo celo v samomor.

Sporočila mladim bralcem: prijateljstvo med vrstniki, strpnost, razumevanje, medsebojna pomoč ...

Burgess, Melvin: **Nicholas Dane.**

Prev. Jure Potokar. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2010. (Najst), 399 str.

| M | 4. stopnja

| fantje, mladostniki, nasilje, odraščanje, posilstvo, prestopniki, ustrahovanje, zlorabe

Coleman, Michael: **Čudakov boj.**

Prev. Anja Kokalj. Spr. beseda Jana Zirkelbach. Ljubljana: Grlica, 2006. (Na robu), 152 str.

| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah; | dečki, drugačnost, nasilje, samopodoba, šola, učitelji

Zgodbo o neizproslem in pogumnem boju za preživetje precizno in razsodno pripoveduje prvoosebni pripovedovalec Daniel, ki se skupaj z nasilnim vrstnikom Tozerjem in učiteljem telovadbe Axelmannom znajde ujet v podzemni jami. Daniel je bister, nadarjen fant, matematični genij, ki se ga zavoljo samotarstva oprime vzdevek Čudak. Za to je kriv Tozer, šolski nasilnež, za katerega pa se v teku zgodbe izkaže, da je pravzaprav tudi sam žrtev oziroma zgolj lutka v rokah dveh 'sposobnejših' manipulatorjev, ki izkoriščata njegovo fizično moč in željo po pripadnosti skupini vrstnikov. Hkrati sta oba fanta žrtvi Axelmana; učitelj si namreč pozornost in naklonjenost razreda zagotavlja z nedoraslim norčevanjem iz učencev, ki jih posebej v ta namen vzame na piko. V pasti pod zemljo se hierarhija odnosov spremeni; v temi se stvari pokažejo v novi luči: Axelmann je nemočen, Tozerja je strah, Daniel pa mora svoje samotarstvo zamenjati s timskim delom. Napeta, večplastna zgodba (avtor se loti tudi družinskega ozadja junakov, npr. razmerja Daniel – oče) razkriva mehanizme delovanja vrstniškega nasilja, pri čemer se Coleman izkaže predvsem kot pretanjen psiholog, saj mu uspe izrisati prepričljiva (in zanimiva!) psihološka profila glavnega junaka in Tozerja.

Cassidy, Anne: **Iskanje J. J.**

Prev. Jasna Anderlič. Ljubljana: Grlica, 2008. (Romani Grlica), 215 str.

| M | 3. stopnja; | dekleta, nasilje, uboj

Izhodišče vznemirljivega in upravičeno nagrajevanega romana bi lahko povzeli z naslednjim citatom: »Mimo koč na obrobju mesta so se tri deklice podale proti Berwick Watersu. Pozneje istega dne sta se vrnili samo dve.« V romanu spremljamo življenje tiste, ki se je vrnila in ima na vesti svojo prijateljico. J. J. alias Alice Tully alias Kate Rickman. V napeti zgodbi s skrivnostnim začetkom in prav takšnim nadaljevanjem se dramaturško učinkovito mešajo časovne plasti dogajanja, h kakovosti knjige pa zagotovo prispeva tudi psihološko izjemno prepričljiva dinamika odnosov med protagonistko in ostalimi liki. Za piko na i roman ponuja bralcu v razmislek številna zanimiva, vendar redko zastavljena vprašanja (glavno se glasi: Ali se človek lahko korenito spremeni?) in zahtevne etične dileme.

Dunker, Kristina: **Vrtoglavica.**

Prev. Seta Oblak. Ljubljana: Grlica, 2010. (Visoka napetost), 200 str.

| M | 4. stopnja; | dekleta, izobčenci, izsiljevanje, mladostniki, nasilje

Gervay, Susanne: **Jaz sem Jack.**

Prev. Alenka Urh. Ilustr. Cathy Wilcox. Ljubljana: Vodnikova založba (DSKG), 2011. (Modra pomaranča), 83 str.

| P | 3. stopnja; | fantje, nasilje, šola, ustrahovanje, vrstniki

Hartnett, Sonya: **O dečku.** Prev. Milan Žlof. Ljubljana: Družba Piano, 2011, 159 str.

| M | 4. stopnja; | otroci, ugrabitve

Kodrič, Neli: **Na drugi strani**.

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004. (Knjižnica Sinjega galeba; 315), 183 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah;

| družina, fantje, ločitve, nasilje, vojne, vzporedni svetovi

Neli Kodrič se tokrat predstavlja z ambiciozno zastavljeno zgodbo, stvano iz dveh časovno oddaljenih realnosti, ki se sočasno odvijata v življenju najstnika Svita. Razvjen in sam sebi prepuščen fant bogatih staršev se na vrhuncu brezsmiselnega zapravljanja časa loti trpinčenja šibkejšega vrstnika. S tem pa ga začne predstavljati na drugo stran, v čas okupirane Primorske med drugo svetovno vojno, kjer se je osamljen in zbezan prisiljen soočiti z vsem, kar je sicer zaničeval in napadal. Specifični čas in prostor druge strani morda ni najbolj trdno povezan s Svitovo stvarnostjo, a vendarle obstaja dovolj povezav, da roman prepričljivo spregovori o etičnih dilemah, pristnosti bivanja in njegovi ogroženosti, hkrati pa je zanimiv dokument o obdobju 2. svetovne vojne. Roman, ki je v osnovi problemski, se nadalje zaradi prehodov v preteklost bere kot napeta akcija.

Provoost, Anne: **Padec**.

Prev. Mateja Seliškar Kenda. Dob pri Domžalah: Miš, 2005. (Zorenja +), 265 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih, za pogovore o knjigah

| mladostniki, nasilje, neonacizem, nestrpnost, rasizem

Večkrat nagrajena avtorica je belgijsko provincialno okolje izkoristila za oris sodobne stvarnosti kot razpete med nerazrešene zgodovinske ustaline in nič manj problematično kričave zahteve po svetli prihodnosti. Preteklost pri tem zastopa predvsem patriarhalno usmerjeni nationalsocializem in prihodnost multikulturalnost ter vse žensko. A ta sociološki pejzaž je svoji izgubljenosti ustrezno pretanjeno postavljen v skoraj sanjsko ozadje, kar podpira tudi močna in preiščljeno razpostavljena simbolika: ob skrivnostno razprtem, od Biblije do vsakodnevnih frazemov segajočem simbolu padca, je potrebno omeniti vsaj še motorno žago, ki skozi celotni roman brni in reže, tudi noge. Ospredje pripovedi pa zasedajo po Flaubertovem nauku nevpletajočega se avtorja natančno izrisane glavne osebe, ki dejansko ženejo opisano socialno kuliso, s čimer avtorica družbeno stvarnost bistro prikaže kot zgolj odsev zasebnosti: najstnik Lucas je junak našega časa tudi zaradi svojega odprtega sprejemanja vsega, pri čemer nima dovoljšnje odločnosti, da bi sprejeto še pravočasno ovrednotil, neonacist Benoît nadaljuje srhljivo logiko preteklosti, mladostniško pravičniška Caitlin pa je seveda zazrta v lepši jutri.

Strasser, Todd: **Val**.

Prev. Uroš Kalčič. Spr. beseda Ksenija H. Vidmar. Ljubljana: Modrijan, 2009, 175 str.

| M | 3. stopnja | spremna beseda; | nasilje, poizkusi, šola, totalitarizem

Avtor je roman napisal (leta 1981) po resničnem dogodku leta 1967 na neki srednji šoli v Kaliforniji in na podlagi televizijskega filma, ki je istega leta nastal po kratki zgodbi učitelja Rona Jonesa. Roman je objavil pod psevdonimom Morton Rhue. Pred leti so ga prevedli dijaki ljutomerske gimnazije. (Rhue, Morton: Val: poročilo o poskusu, ki je šel predaleč. Ljutomer: Gimnazija Franca Miklošiča, 2007). Roman Val je bil kmalu po izidu, leta 1984, preveden v nemščino in leta 2008 je nemški režiser Dennis Gansel po njem posnel film Val (Die Welle), ki si je prislužil več nagrad in nominacij. Da bi ponazoril logiko in način delovanja totalitarističnih družbenih sistemov, je profesor zgodovine Ron Jones v svojem prvem letu poučevanja na šoli z dijaki pri svojih učnih urah izpeljal poskus. Toda na prvi pogled nedolžen poskus je šel predaleč in ta izkušnja je bila ena najsrljivejših tako zanj kot za dijake. V romanu, ki je prav tako srhljiv za bralce, je odlično prikazano, kako je nenavadni pedagoški

eksperiment učinkoval na dijake, kaj vse so preživljali in do kakšnih spoznanj so se nazadnje dokopali. Knjigi je dodana strokovna spremna beseda Ksenije Vidmar Horvat z naslovom Fašisti v nas?

Wynne Jones, Tim: **Fant v goreči hiši.**

Prev. Karmen Vidmar. Spr. beseda Jana Zirkelbach. Ljubljana: Grlica, 2009, 214 str.

| M | 3. stopnja | spremna beseda; | kriminal, mladostniki, nasilje, stiske

Mladinska kriminalka s kompleksnim izrisom dogajanja in izdelanim psihološkim orisom glavnih junakov nedvomno presega meje žanra. Zgodba o iskanju očetovega morilca, postavljena v zaprto vaško okolje, na več ravneh razpira problem posameznikove javne podobe in z njo povezane samopodobe – kakšno vlogo imajo govorice?, kaj se lahko doseže z manipulacijo?, kakšno vlogo imata posameznikova vloga v družbi in njegova družinska zgodovina?, kako na posameznika vpliva potlačena travmatična izkušnja? ... Zgodba je postavljena v vsakdanje okolje, temelji pa predvsem na domišljenih orisih oseb, ki se na prvi pogled zlivajo z okoljem, hkrati pa s svojo individualnostjo in kompleksnostjo ponujajo dobro izhodišče za napeto psihološko kriminalko. Tekoče in kakovostno branje, ki pa po dobro nastavljenem večplastnem zapletu nekoliko prehitro in v primerjavi z ostalimi deli knjige nekoliko premalo motivirano pade v razplet.

B.b) vojna: **strah, holokavst, Judje, Palestina, Afganistan, begunci**

Junaki: otroci in mladostniki se soočajo z vojno in njenimi grozotami, v 2. svetovni vojni, v vojnah na Bližnjem vzhodu, v Afganistanu idr.; trpijo grozote vojne, so begunci itd.; sklepajo prijateljstva z vrstniki, ne glede na narodnost in versko pripadnost, so zavezniki in si pomagajo; so proti vojniam ...

Sporočila mladim bralcem: mir in sožitje med narodi, ne glede na politična prepričanja in verstva; medkulturni dialog; pomoč ljudem, ki trpijo zaradi vojne.

Boyne, John: **Deček v črtasti pižami.**

Prev. Andrea Švab. Spr. beseda Danijel Vončina. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Nekoč), 220 str.

| P | 2. stopnja | o avtorjih

| Auschwitz, dečki, holokavst, Judje, nasilje, priseljenci, večkulturnost, vojne

Simbolna zgodba o prijateljstvu je postavljena v čas druge svetovne vojne. Doživljamo jo skozi oči devetletnega Bruna, sina upravitelja taborišča v Auschwitzu, ki se spoprijatelji z židovskim dečkom z druge strani ograje. Ko družina, ob bližajoči se kapitulaciji Nemčije, napove svojo vrnitev v mesto, se dečka odločita za poslednjo pustolovščino: Bruno se pod ograjo splazi na drugo stran in se pridruži taboriščnikom. Med brezimnimi trupli v "črtastih pižamah" izgine za vedno. Čeprav je zgodba zanimivo postavljena v zgodovinski kontekst, oblikovanje glavnega motiva "prijateljstva preko ograje" nima realne podlage, a prepričljivo deluje na simbolni ravni. Knjiga je tako preplet pristnega vstopa v eno najbolj burnih obdobij svetovne zgodovine in večne zgodbe o prijateljstvu. Zbrisani prehodi med zgodovinskimi in simbolnimi motivi mestoma sicer napeljujejo k napačni interpretaciji zgodovine, a ta primanjkljaj avtor presega s tankočutnim orisom likov ter z napetim in prepričljivim podajanjem zgodbe.

Carmi, Daniella: **Samir in Jonatan.**

Prev. Špela Omahen Regovc. Tržič: Učila International, 2002. (Metuljev let), 163 str.
| M | 3. stopnja; | drugačnost, invalidnost, Izrael, Palestina, prijateljstvo, vojne

Nepredvidna vožnja s kolesom botruje hudi poškodbi, ki palestinskega dečka Samirja pripelje v neznani svet, judovsko bolnišnico. V njej šele spozna, na kako oster rob je odrinjena palestinska družba: streljanje, sirene, strah pred vojaki in bratova smrt ga preganjajo tudi v mirnem bolnišničnem okolju, kjer sicer spoznava drugačen vsakdan. Nepričakovano prijateljstvo z Jonatanom mu namreč nazadnje prežene osamljenost in končno se počuti enakega drugim. Besedilo je z vsem omenjenim pretanjen prikaz razmer v Izraelu, saj ne gre za običajno predstavitev izrednega stanja in sovraštva dveh narodov, ampak za občuteno zgodbo o dečkih, ki niso junaki, in vzpostavljanju prijateljstva.

Frank, Anne: **Dnevnik Ane Frank.**

Prev. Polonca Kovač. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007. (Žepnice), 384 str.
| M | 3. stopnja | dnevnik, nova izdaja; | holokavst, Judje, vojne

K ponovni slovenski izdaji (zadnja iz leta 1994) te znamenite knjige 20. stoletja, pretresljivega dnevnika iz skrivališča, katerega avtorica, židovska deklica, se je z njim za vedno zapisala v spomin človeštva, je botrovala prav 60. obletnica njegovega nastanka. Izpostaviti velja dejstvo, da gre v tem primeru za razširjeno izdajo, ki prinaša tudi nekatera doslej neobjavljena pisma oz. odlomke izpod peresa te bistre in pronicljive najstnice, ki so lahko izšla šele po smrti njenega očeta Otta Franka. Ta je svoje življenje po prestanih grozotah 2. svetovne vojne in izgubi svoje celotne družine posvetil prav dnevniku svoje mnogo prezgodaj umrle hčerke, ki si je želela postati slavna pisateljica, kar ji je, žal, šele, posmrtno, tudi uspelo. Ana je s svojim dnevnikom postala simbol holokavsta, simbol šestih milijonov umorjenih Židov, ki so jih nič krive med drugo svetovno vojno pobili nacisti.

Geda, Fabio: **V morju so krokodili: resnična zgodba Enajatolaha Akbarija.**

Prev. Anita Jadrič. Spr. beseda Aldo Milohnić. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011. (Odisej), 175 str.
| M | 4. stopnja | o avtorjih, spremna beseda; | begunci, Italija, spomini

Gleeson, Libby: **Mahtabina zgodba.**

Prev. Metka Osredkar. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Zorenja), 188 str.
| M | 3. stopnja | o avtorjih; | Afganistan, Avstralija, begunci, stiske, vojne

Pretresljiva zgodba o družini, ki zbeži iz nasilnega Afganistana v Pakistan ter od tam v daljno Avstralijo, dramatično in neposredno približa agonijo begunstva skozi oči odraščajočega dekleta Mahtab. Negotovost, strah, čakanje in naporna pot, povrh vsega pa še skrb za mlajšega brata in sestro, vse to leži na ramenih mladega dekleta, ki svoja bremena prenaša pogumno in zrelo. Moč ji daje vera v obljubljeni deželo Avstralijo in upanje na ponovno snidenje z očetom. Ko po vseh mogočih zapletih in stiskah po nekaj mesecih družina le prispe na cilj, sledi razočaranje; očeta ni, Avstralija je vse prej kot gostoljubna dežela. Pristanejo v internacijskem taborišču, kjer se Mahtab čustveno zlomi in hudo zboli. Bo sploh še kdaj svobodna? Presunljiv in globoko sporočilen realističen roman s prepričljivo fabulo, ki bo zagotovo pritegnil marsikaterega bralca.

Gleitzman, Morris: **Nekoč (2011), Potem (2011)**

Prev. Dušan Ogrizek. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Nekoč).
| P | 3. stopnja | knjiga je del enotne zgodbe, o avtorjih

| fantje, holokavst, Judje, otroci, Poljska, prijateljstvo, vojne, Židje

Hartnett, Sonya: **Srebrni osliček.**

Prev. Milan Žlof. Ilustr. Anne Spudvilas. Ljubljana: Družba Piano, 2010, 199 str.

| P | 3. stopnja | o avtorjih; | osli, pomoč, prijateljstvo, vojaki, vojne, živali v naravi

Hof, Marjolijn: **Majhna možnost.**

Prev. Katjuša Ručigaj. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Prva zorenja), 112 str.

| P | 2. stopnja; | družina, očetje, smrt, strah, vojne

Kratka realistična pripoved o Kiki in njenem očetu zdravniku, ki pomaga na vojnih območjih, je prvoosebna pripoved deklice, ki le težko sprejema očetovo odsotnost: medtem ko njen oče rešuje ljudi v kriznih žariščih, Kiki skupaj z mamo ostaja doma in je vedno bolj zaskrbljena in v strahu, da se mu ne bi kaj zgodilo. Deklica najde izvirno rešitev: zmanjšala bo možnost za nesrečo. Po premisleku, da je manj možnosti imeti hkrati mrtvega očeta in mrtvo miško, Kiki poskrbi za mrtvo miško – trdno odločena, da si bo kasneje po potrebi omislila še mrtvega psa. Pisateljica tenkočutno, na duhovit način, z elementi otroškega govora, utemeljuje notranjo logiko dekličinega razmišljanja, ki si prizadeva, da bi situacijo, na katero ne more vplivati, vzela v svoje roke. Ko ji naključni sprehajalec, ki zadnji hip ustavi Kiki pri pokončevanju psičke Mone, razkrije resnico, da se njenemu očetu s povečevanjem ali zmanjševanjem možnosti ne da pomagati, Kiki naposled sprejme dejstvo, da je negotovost preprosto treba sprejeti. Tedaj pa nekega dne sporočijo, da je njen oče pogrešan in nato, da je ponesrečen. Kiki se skupaj z mamo in babico junaško, skorajda zrelo, spoprime s kruto resničnostjo. Pripoved se konča z očetovo rešitvijo in njegovo trajno poškodbo, zgodba pa med vrsticami ponuja etični razmislek o mejah človekoljubja, ki na eni strani daje, na drugi pa prikrajšuje.

Laird, Elizabeth: **Košček zemlje.**

Prev. Karmen Vidmar. Ljubljana: Grlica, 2005. (Romani Grlica), 243 str.

| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah; | fantje, nogomet, odraščanje, Palestina, vojne

Odličen problemski roman na izviren način ubesedi sicer že mnogokrat obdelano temo palestinsko-izraelskih spopadov, in sicer z zgodbo o skupini palestinskih najstnikov, ki jim uspe v nemogočih, skoraj vojnih razmerah zavarovati svet svojih otroških iger, s tem pa tudi svojo osebno integriteto. Poleg »malih vojnih iger«, ki so naperjene proti zavojevalcem, jim uspe v krutih razmerah zadržati svojo notranjo trdnost s pomočjo nogometa, ki ga igrajo na težko in z lastnim delom pridobljenem koščku zemlje. Tega skrbno varujejo, saj v njihovem otroškem svetu predstavlja simbol miru in svobode, kar še posebej velja za skoraj dvanajstletnega Karima, katerega zorenje je avtorica zaokrožila ob seznamu desetih najboljših stvari, ki jih deček želi uresničiti v svojem življenju. Na ta seznam fant ob koncu pripovedi doda še zadnjo, deseto in najpomembnejšo željo. Ta vznikne kot plod njegovega osebnostnega razvoja in zrelega razmisleka ter vodi od super junaka, osvoboditelja Palestine, do mladega odraslega, ki ima realna pričakovanja: obstati na tem koščku zemlje in živeti v miru. Roman odlikuje tudi pripovedna perspektiva, ki želi ohraniti nevtralnost in ne favorizira niti ene niti druge sprte strani, temveč zmore celo v sovražniku ugledati njegovo človečnost in ranljivost.

Sedgwick, Marcus: **Slutenje.**

Prev. Primož Kuštrin. Ilustr. Nina Vidregar. Dob pri Domžalah: Miš, 2006. (Srečanja), 260 str.

| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah; | dekleta, družina, jasnovidnost, smrt, vojne

Glavna junakinja romana je sedemnajstletna Alexandra, ki odrašča v patriarhalni angleški družini. Dekle je obdarjeno z videnji prihodnosti, predvsem z videnji nesreč in smrti, ki se med prvo svetovno vojno, torej v času, v katerem se zgodba godi, vrstijo ena za drugo. V vojno se poda tudi Alexandrin starejši brat Edgar, po njegovi smrti pa se za odhod na fronto odloči tudi sicer pacifistično razpoloženi Tom. Ko Alexandra nekoč uzre Tomovo bližnjo smrt, se z upanjem, da ji bo uspelo spremeniti nakane usode, pogumno poda na pot v Francijo, kjer naj bi se nahajal bratov bataljon. Knjiga se bere kot napet (proti)vojni roman, ki odlično ujame duha tedanjega časa; pozna se, da je Sedgwick v sled čim večje avtentičnosti k delu pristopil študiozno in obravnavano obdobje dobro raziskal.

C. DRUGAČNOST³

C.a) Bolezni, invalidnost; motnej v razvoju in druge duševne bolezni; najstniki z bolnimi starši; slabovidnost in slepota;

Junaki: otroci so bolni ali invalidni, celo neozdravljivo bolni; imajo motnje v razvoju ali so duševno bolni; so slabovidni ali celo slepi; zaradi svoje »drugačnosti« doživljajo stiske in strah, težave imajo v družini in z vrstniki; bolni so starši in skrb za družino, mlajše sestre in brate, pade na najstarejšega otroka, po navadi je to hčerka, v najstniških letih idr.

Sporočilo mladim bralcem: sprejemanje bolnih in invalidnih, pomoč, sočustvovanje ... pogumen spopad z boleznijo, pozitivna naravnost ob zdravljenju ... invalidnost je lahko izziv; otroci z bolnimi starši so za marsikaj prikrajšani, prehitro morajo odrasti.

Arold, Marliese: **Živeti hočem!**

Prev. Darja Erbič. Spr. bes. Irena Klavs. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998. (Odisej), 133 str.

| M | 3. Stopnja; | bolezni, dekleta, drugačnost, mladostniki, strah

Sedemnajstletna Nandine, športnica, pridna učenka in spolno ozaveščena najstnica, nenadoma izve, da je okužena z virusom HIV. S pomočjo staršev, strokovnih delavcev in prijateljice se počasi sooči s svojimi strahovi ter se vrne v 'normalno' življenje. Najtežje premaguje nerazumevanje, nesprejemanje in obsojanje okolice, kar je pogojeno z najrazličnejšimi predsodki. Ti so večinoma plod nepoznavanja bolezni, zato avtorica v besedilo spretno umešča strokovna spoznanja o aidsu in s tem junakom kot tudi bralcem pomaga razčisti dvome o pomembnejših dejstvih, jih seznanja z realnostjo in uči strpnosti. Na koncu knjige je dodana še strokovna spremna beseda z osnovnimi informacijami o bolezni. Odlično čtivo za mladino, ki mora poznati dejstva in možnosti.

Hill, David: **Se vid'va, Simon!**

³ mag. Tilka Jamnik v sodelovanju s Kristino Picco: Knjige za mlade bralce s posebnimi potrebami. Uvodnik v Pregledni in priporočilni seznam knjig iz leta 2010, MKL, Pionirska, Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo. (v pripravi)

Prev. Vida Vrečar. Spr. beseda Zvezdana Majhen. Dob pri Domžalah: Miš, 2003 in 2004. (Zorenja), 180 str.

| M | 3. stopnja

| bolezn, drugačnost, družina, invalidnost, mladostniki, razumevanje, samopodoba, smrt, strpnost

Večkrat nagrajeni in v pisateljevi domovini, Novi Zelandiji, zelo priljubljeni roman je osebno izpovedna zgodba najstnika Nathana. Toda osrednja oseba je pravzaprav Simon, ki ga je mišična distrofija privezala na invalidski voziček, okrog njega pa se pletejo čustveni in socialni odnosi med vrstniki, starši in učitelji. Glavna odlika romana je tako afirmativen odnos do drugačnosti, predvsem seveda tiste, vezane na invalidnost, in tenkočutno upovedovanje različnih stopenj strpnosti do drugačnih. Zgled so pri tem Simonovi starši, ki mu ves čas omogočajo, kolikor le zmore, samostojno življenje, s čimer obdrži svoje dostojanstvo. Tako Simon kljub zavedanju, da bo kmalu umrl, ni le bister, ampak tudi samozavesten in duhovit najstnik, ki izžareva optimizem in veselje do življenja. Prav s tem pa spodbuja vrstnike in učitelje v razmislek o različnih predsodkih in k njihovem opuščanju.

Mankell, Henning: **Skrivnost ognja.**

Prev. Irena Madric. Tržič: Učila International, 2004, 171 str.

| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah;

| Afrika, dekleta, invalidnost, revščina, sestre, smrt, vojne

Mankell s pomočjo mlade Sofie, ki je v napadu razbojnikov izgubila del družine, med nedolžno otroško igro pa sestro in obe nogi, evropskim bralcem približa oddaljeni afriški svet s svojimi posebnostmi in težavami. Roman z nerodno zlomljenim pripovednim lokom je pri tem izrazito pozitivno naravnani, saj se mlada junakinja številnim nesrečam navkljub vendarle prebija k boljšemu življenju. To sicer ne deluje ravno verjetno, a po drugi strani naj bi šlo za resnično zgodbo, ki se nadalje z odločitvijo za tretjeosebne pripovedovalca uspešno izogne patetiki. Z jezikovno skopostjo Mankell tudi dosega dramatičnost, škoda pa je, da gre v slovenščini za prevod prevoda, ki je na nekaj mestih precej okoren.

Yoshimoto, Banana: **Adijo, punca.**

Prev. Mirjam Čuk Moishi. Spr. beseda Tomo Virk. Ljubljana: Karantanija, 2008. (Gener@cije), 143 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih

| bolezn, drugačnost, invalidnost, ljubezen, mladostniki, odraščanje, pogum, prijateljstvo

Delo je že drugi v slovenščino prevedeni roman omenjene svetovno znane japonske pisateljice, katere romani so prevedeni v več kot 20 jezikov. Roman sodi v območje kvalitetne »cross-over« literature, ki je s svojo sporočilnostjo namenjena tako mladim kot odraslim bralcem. Pripoved je postavljena v čas poletnih počitnic v obmorsko gostišče, kjer živi s svojo družino krhka, a značajsko močna in uporniška mladostnica Cugumi. Ta si s svojim neobičajnim in muhastim vedenjem, ki je posledica njene neozdravljive bolezni, zaradi katere je v romanu nenehno prisotna misel na smrt, brez kakršnih koli moralnih zadržkov z veseljem privošči različne vragolije (poigravanja) z ljudmi, nespodobnosti in celo hudobne izpade. Edina, ki jo zares razume, je njena razumevajoča sestrična Maria, ki je v romanu tudi prvoosebna pripovedovalka. Avtorici je uspelo pretanjeno ubesediti celo mrežo bolj ali manj zapletenih odnosov med mladimi in odraslimi. V pripovednem slogu, ki se zdi podoben haikuju, mojstrski so opisi razpoloženja in podobe iz narave, ni ničesar preveč. Vse te omenjene pisateljicne značilnosti pisanja je uspelo ohraniti tudi v prevodu slovenski prevajalki, živeči

na Japonskem, Mirjam Čuk Moishi. Avtorica pušča v romanu odprt konec, vsak bralec si ga ustvari sam: to je lahko zadnje poletje bolne Cugumi ali pa jih bo deležna še več.

Motnje v razvoju in druge duševne bolezni⁴

Haddon, Mark: **Skrivnostni primer ali Kdo je umoril psa.**

Prev. Vasja Cerar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004. (Odisej), 280 str.

| M | 4. stopnja | za pogovore o knjigah

| avtizem, bolezni, družina, ločitve, matere, očetje, psi, samohranilstvo, šola, učitelji, živali v naravi

Skrivnostni primer je vsekakor še eno uspešnih del, primarno namenjenih publiki starejših adolescentov, čeprav glede njegove namembnosti velja precejšnja zmeda: tako je dobil nagrado Whitbread v kar dveh kategorijah – za odrasle in mladino. Delo se sicer uspešno poigrava z žanrom kriminalke, saj njegove prvine izrablja za postopno razkrivanje družinskih skrivnosti glavnega junaka, avtističnega najstnika Christopherja. Ta kot prvoosebni pripovedovalec bralcu razkriva svoj posebni svet: v prvi vrsti patološko nagnjenost k redu, posebno naivnost v gledanju na svet ter ljubezen do nadpovprečno zapletenih matematičnih in logičnih vprašanj, ki se v besedilu pojavlja z vloženi enačbami, grafi in problemi. Na opisanem temelječa zasebnost se zdi po eni strani ubesedena skrajno verodostojno, saj pisatelj večje izrablja svoje izkušnje na področju dela z duševno prizadetimi, po drugi strani pa uspe glavnega junaka prikazati v simpatični podobi, ne da bi zapadel v nepotrebno vznesenost. Fantovemu dožemanju sveta je nadalje prilagojen tudi poseben slog, ki je relativno preprost, a precizno strukturiran ob posebnostih pripovedovalca. Vse to pa je izvrstno preneseno tudi v slovenščino s prevodom, ki je prejel nagrado Častne liste IBBY.

Kaysen, Susanna: **Prekinjeno dekleštvo.**

Prev. Dušanka Zabukovec. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2002. (Najst. Gimnajst), 171 str.

| M | 4. stopnja; | Amerika, bolezni, drugačnost, duševne bolezni, samopodoba, zavodi

Kronološko razdrobljena zgodba o prostovoljnem zdravljenju najstnice v psihiatrični bolnišnici je avtobiografska, njene spomine pa dopolnjujejo kopije dokumentov. Na takšni verodostojni podlagi je knjiga tudi kvalitetna literarna predstavitev duševnih bolezni: kratka poglavja se ustavljajo ob pomembnejših dogodkih, rutini vsakdana in vprašanjih o začetku obolenja ter njegovih različnih pojavnih oblikah, ki so s strokovnimi termini predstavljene na primerih bolnic. Roman nadalje s svojim slogom uspešno posnema zmedenost misli psihiatričnih bolnikov, pomembno pa je tudi, da so dogodki in razmišljanja podani brez samopomilovanja, celo z umerjenim cinizmom. Avtorica se tudi ne izogiba še tako neprijetnim dejstvom in se zaveda zaznamovanosti z oznako psihiatrične bolnice, ki ostane za celo življenje. A kratek končni povzetek usod nekaterih deklet po izpustu iz bolnišnice prikaže, da zaznamovanost ni usodna.

Minne, Brigitte: **Pripoved o gospe Veverici in ostalih živalih v maminii glavi.**

Prev. Irena Hrast. Ilustr. Marja Meijer. Spr. beseda Sana Čoderl. Ljubljana: Ozara Slovenija, 2008, 93 str.

| P | 2. Stopnja; | drugačnost, družina, duševne bolezni, pomoč, razumevanje, stiske

⁴ Tilka Jamnik: Christopher, Luka, Nina, Zila, Kitty, Francesca, gospod Sommer in drugi ... so med nami!: Motnje v razvoju in druge duševne bolezni v otroških in mladinskih knjigah zadnjih let. Bukla, september 2011.

http://www.bukla.si/?action=articles&article_id=1484

Zgodba je poskus razmisleka ob terapevtsko spodbujenem pisanju »knjige,« s katero deklica Jantar postopoma razkriva stisko svoje družine, ki se znajde v posebnih okoliščinah. Ali kakor Jantar zapiše: »Moja mama je drugačna od drugih mam: je verica, cirkuška opica, zajec, kača in medvedek hkrati.« S temi besedami Jantar opiše duševno stanje svoje mame, ki počasi načinja stabilnost sicer drug drugemu vdanih družinskih članov: očeta, ki mora zaradi ženine duševne bolezni krmariti med delom in družino, malega bratca, ki ga kaotično stanje plaši ter pogumne in odgovorne Jantar, ki prevzame nase večji del družinskega bremena, skrb za mlajšega bratca ter gospodinjstvo, in se ob tem bori še zase in za svoje sanje: za vstop v fantovsko nogometno ekipo. Kljub podpori sošolca in prijatelja Nasta se družinska situacija zaostri v tolikšni meri, da je mama končno le prisiljena sprejeti strokovno pomoč. Čeprav je v spremni besedi zapisano, da je besedilo namenjeno »otrokom staršev, ki se soočajo z duševnimi motnjami«, pa je kratka pripoved o pogumni Jantar, pravzaprav še veliko več. Je predvsem zelo svetla, z upanjem obsijana knjiga o zvestobi sebi in drugim. Mojstrsko izrisani značaji, postopno stopnjevanje napetosti, bistri razmisleki prvoosebne pripovedovalke, izostreni skozi prizmo otroške naivnosti, so zato tudi nadvse duhoviti in predstavljeni s posebno neposrednostjo, ki jo podpira tudi minimalistična, docela preiščljiva in učinkovita pripovedna zgradba.

Süskind, Patrick: **Zgodba gospoda Sommerja.**

Prev. Špela Urbas. Ilustr. Jean-Jacques Sempé. Celje: Društvo Mohorjeva družba, Celjska Mohorjeva družba, 2007, 108 str.

| M | 4. stopnja | naslovniško odprta pripoved, o avtorjih;
| bolezni, fantje, odraščanje, samomor

Süskind, najbrž najbolj znan po romanu Parfum, je leta 1991 napisal krajše prozno besedilo Zgodba gospoda Sommerja. Knjiga ob izidu pri nas sicer ni bila predstavljena v kontekstu mladinske literature, je pa nedvomno ena tistih, ki nagovarjajo dvojno publiko (tako odrasle bralce kot tudi nekoliko mlajše) in omogoča dvojno branje. Na površini se nam ponuja kot lahkotna, simpatična in zabavna zgodba s prvoosebno pripovedovalcem, ki se z distance nekaj desetletij spominja svojega otroštva in srečanj s skrivnostnim gospodom Sommerjem, ki je cele dneve zagrizeno in na videz brez pravega cilja pešačil po okolici, s čimer je med sokrajani sprožil plaz ugibanj - kdo sploh je in zakaj je neprestano v pogonu? Tenkočutnejši bralec bo tudi zaslutil povsem drugačne razsežnosti zgodbe - tragiko povojnega časa in Sommerjeve eksistence. Süskind se izkaže za mojstrskega pripovedovalca, ki združuje lahkotnost z intenzivnostjo (običajen dogodek, kakršen je učna ura klavirja pri gospodični Funkel, denimo, prepričljivo spelje v pravo psihološko dramo) in odlično poustvari otroško doživljanje sveta. K očarljivosti knjižice zagotovo dodajo svoje tudi iskrive Sempéjeve ilustracije.

Mladi z bolnimi starši

Burke, J. C.: **Zgodba Toma Brennana.**

Prev. Marta Graj. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Zorenja +), 237 str.

| M | 4. stopnja

| družina, fantje, invalidnost, mladostniki, nesreče, odgovornost, predsodki, promet, smrt, šport

Avstralski roman poglobljeno in večplastno razpira spreminjanje medosebnih odnosov v družini, ki jo pretrese tragični dogodek. Najstniški Daniel – čustveno labilen in pod vplivom alkohola – zagreši nesrečo, v kateri umreta dva njegova prijatelja, bratranec pa postane invalid. Zgodbi sledimo s perspektive njegovega mlajšega brata Toma, ki mu bratova nesreča svet, prej temelječ na športu, prijateljih in trdnih družinskih odnosih, postavi na glavo. Avtor prikazuje tematiko večplastno, ne da bi pri tem izgubil rdečo nit ali popustil napetost. Družinski liki, ki se vsak po svoje soočajo z nastalo situacijo – mati zapade v depresijo, babica se zateče k molitvi, sestra k preoblikovanju osebne identitete... – so psihološko prepričljivo izdelani. Prepričljivo prikazan in utemeljen je tudi razvoj glavnega junaka, ki se sooči z dano situacijo, se otrese bratovega nasledstva in vzornišva, vzpostavi lastno identiteto in odraste.

Kuipers, Alice: **Življenje na vratih hladilnika.**

Prev. Gordana Kaisersberger. Spr. beseda Jana Zirkelbach. Ljubljana: Grlica, 2008. (Na robu), 230 str.

| M | 3. stopnja

| bolezn, dekleta, komunikacija, matere, pogovori, smrt

Neizprosno tempo življenja diktira odnos med materjo samohranilko in njeno odraščajočo hčerko Claire; ker se preprosto ne utegneta srečati, se sporazumevata s sporočilci na vratih hladilnika. Tako postane njun dnevni dialog okrnjen na nekaj skromnih vrstic, ki v prepletu naklonjenosti in očitkov razkrivajo vsakodnevene skrbi in obveznosti. S postopnim sestavljanjem komunikacijskih drobcov se pred nami razgrne kompleksen odnos, ki v senci materine bolezn neizbežno vodi v pretresljivo bolečino prezgodnjega odraščanja, osamljenosti in izgube. Čustveno zgoščene izpovedi opozarjajo na pomembnost kvalitete medsebojnih odnosov, še posebej pa velja pohvaliti mozaično tehniko nizanja minimalističnih zapisov, s pomočjo katere se avtorica kljub mestoma vznesenim in burnim odtenkom spretno izogne patetičnemu balastu.

Marchetta, Melina: **Reševanje Francesce.**

Prev. Danica Majer Leban. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Zorenja +), 224 str.

| M | 4. stopnja; | bolezn, dekleta, depresija, matere, mladostniki, odraščanje, prijateljstvo

V ospredju romana je soočanje šestnajstletne Francesce z materino depresijo. Energična in (pre)skrbna mati naenkrat ostane v postelji, povsem pasivna in čustveno zlomljena. Družini umanjka samoumevna podpora, tako da se oče in oba otroka počutijo povsem izgubljene. Francesca je prisiljena v samostojno soočanje s situacijo, ki jo še zaostrita prva zaljubljenost in iskanje svojega mesta na novi šoli, kjer prevladujejo dečki in kamor se je vpisala po materini želji. Zgodba je prepričljiva zaradi kompleksnega in poglobljenega razprtja problematike: postavljena je v specifično okolje italijanske družine v Avstraliji, liki – predvsem osrednji lik Francesce – so psihološko natančno izrisani, vzroki za materino depresijo, ki jih skupaj z glavno junakinjo spoznavamo postopamo, so prepričljivo izbrani in prikazani. Najbolj pa bralca nedvomno pritegne tenkočuten prikaz izjemno tesnih, pa vendarle prav zato občutljivih odnosov med družinskim člani, predvsem med materjo in hčerko.

Valentine, Jenny: **Razbita juha.**

Prev. Brigita Orel. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Zorenja), 213 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih;

| dekleta, depresija, družina, mladostniki, odraščanje, samomor, smrt, žalovanje

Thydell, Johanna: **Zvezde sijajo v temi.**

Prev. Danni Stražar. Spr. beseda Danni Stražar, Irena Miš Svoltjšak. Dob pri Domžalah: Miš, 2007. (Zorenja), 282 str.

| M | 3. stopnja

| babice, dedki, dekleta, matere, mladostniki, odraščanje, pogum, prijateljstvo, rak, bolezni, smrt

Prvoosebna pripoved, prvenec mlade švedske pisateljice je bil napisan, ko je bila stara devetnajst let, izšel pa je štiri leta kasneje, 2003, ko je prejel švedsko nagrado August. Glavna književna oseba je trinajstletna edinka Jenna, ki živi življenje običajne najstnice, razpete med šolo in domom, vrstniki in platonično zaljubljenostjo. Življenje se ji hipoma usodno spremeni, ko njena mama zbolí za rakom. Jenna se mora tako namesto z običajnimi najstniškimi težavami, spopadati z bridkimi težavami, ki so njenim vrstnikom prihranjene in ki jih s sabo prinaša mamina bolezen, njeno umiranje in smrt. Pisateljici je uspelo prepričljivo ubesediti dekletovo eksistencialno stisko, celo paletu raznolikih in nihajočih čustvenih stanj; vse od izjemnega obupa, popolne nemoči, celo do razmišljanja o samomoru, jeze, žalosti, strahu pred neizbežnim koncem in hkrati z željo, da bi se ta agonija čim prej končala, vse do pomiritve s smrtjo in pogumom za življenje naprej. K prepričljivemu opisu zrelosti dekleta, ki ga je življenje prisililo, da je na hitro odrasla, je verjetno prispevala pisateljčina lastna avtobiografska izkušnja. Roman se izogiba sleherni sentimentalnosti in patetiki in zmore pogumno pogledati v globine najstnikove duše. Pozornosti je vredna tudi jezikovna in slogovna plat besedila, ki uspe s pomočjo pogovornega jezika, slenga, hlastnega pripovedovanja, ponavljanj ... naslikati duševna stanja, v katerih se trenutno nahaja glavna junakinja romana.

Slepota, slabovidnost

Frey, Jana: **Velike zelene oči.**

Prev. Alenka Veler. Spr. beseda Aksinja Kermauner. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005. (Odisej), 188 str.

| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah

| dekleta, invalidnost, mladostniki, slepota

Prvoosebna, po resničnih dogodkih zapisana zgodba, je izpoved petnajstletne Lene, ki v prometni nesreči popolnoma izgubi vid. Pripoved ne želi biti običajen mladostniški roman, saj je v njegovem središču težka eksistencialna preizkušnja, v kateri mora Lena prehoditi zahtevno pot do sprejetja lastne invalidnosti. Prek nje roman vpelje prepričljiv psihogram dekletovega notranjega doživljanja slepote: od želje po smrti, depresije, osamitve do iskanja smisla v spremenjenih razmerah, zaupanja vase ter predvsem sprejetja svoje drugačnosti. S čustvi nabito in iskreno pripoved odlikuje spretno napisana in verjetna zgodba, ki je namenjena tako mlajšim kot starejšim najstnikom, nagovorila pa bo tudi odrasle, saj predstavljeno problematiko dodatno osvetli slovenska strokovnjakinja s področja tiflopedagogike.

Kermauner, Aksinja: **Berenikini kodri.**

Spr. beseda Vlasta Nussdorfer. Dob pri Domžalah: Miš, 2006. (Zorenja +), 189 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih, za pogovore o knjigah
| albinizem, drugačnost, Ljubljana, mladostniki, odraščanje, slabovidnost

Kermauner, Aksinja: **Orionov meč**. Dob pri Domžalah: Miš, 2008. (Zorenja +), 220 str.
| M | 4. stopnja | o avtorjih; | drugačnost, ljubezen, mladostniki, slabovidnost

C.b Večkulturnost:
priseljenci, begunci, Romi ... različna verstva

Junaki: otroci pripadajo drugim kulturam in verstvom; kot priseljenci, begunci idr., v novem okolju doživljajo vrsto težav;

Sporočila mladim bralcem: strpnost med ljudmi različnih verstev in kultur; nujno potreben je medkulturni dialog; večkulturnost je izziv

Doherty, Berlie: **Abela: deklica, ki je videla leve**.

Prev. Anja Kokalj. Ljubljana: Grlica, 2008. (Romani Grlica), 186 str.
| M | 3. stopnja; | Afrika, Anglija, posvojitve, priseljenci, sirote, večkulturnost

Abela je desetletna deklica iz Tanzanije, iz vasi, kjer ljudje umirajo za aidsom. Umrta sta ji oba starša in zaradi stričevega spletkarjenja se znajde kot nezakonita priseljenka v Londonu. Tu pa živi tudi štirinajstletna Rosa, z mamo, ki je Angležinja; njen oče, ponosni Masaj iz Tanzanije, pa ni vzdržal v Evropi. Rosa in mati se dobro razumeta, toda mati si želi še enega otroka in si prizadeva posvojiti deklico iz Tanzanije. Po mnogih prizadevanjih in po srečnem naključju končno lahko dobita Abelo. V besedilu se prepleta vrsto problemov: bolezen, smrt, koristoljubje in spletkarjenje, ilegalna migracija, otroštvo brez staršev, rejništvo in posvojitve, problemi ob sprejetju rejniških in posvojenih otrok v družine ... vse to pa v okvirih mešanih zakonov in v medkulturnih razmerah. V ganljivi zgodbi se prepleta pripovedi obeh deklic v tenkočutni pisavi avtorice, ki je snov črpala iz resničnega življenja.

Gleeson, Libby: **Mahtabina zgodba**.

Prev. Metka Osredkar. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Zorenja), 188 str.
| M | 3. stopnja | o avtorjih; | Afganistan, Avstralija, begunci, stiske, vojne

Pretresljiva zgodba o družini, ki zbeži iz nasilnega Afganistana v Pakistan ter od tam v daljno Avstralijo, dramatično in neposredno približa agonijo begunstva skozi oči odraščajočega dekleta Mahtab. Negotovost, strah, čakanje in naporna pot, povrh vsega pa še skrb za mlajšega brata in sestro, vse to leži na ramenih mladega dekleta, ki svoja bremena prenaša pogumno in zrelo. Moč ji daje vera v obljubljeni deželni Avstralijo in upanje na ponovno snidenje z očetom. Ko po vseh mogočih zapletih in stiskah po nekaj mesecih družina le prispe na cilj, sledi razočaranje; očeta ni, Avstralija je vse prej kot gostoljubna dežela. Pristanejo v internacijskem taborišču, kjer se Mahtab čustveno zlomi in hudo zbolí. Bo sploh še kdaj svobodna? Presunljiv in globoko sporočilen realističen roman s prepričljivo fabulo, ki bo zagotovo pritegnil marsikaterega bralca.

Gündisch, Karin: **Cosmin**.

Prev. Karmen Vidmar. Spr. bes. Jana Zirkelbach. Ljubljana: Grlica, 2006. (Na robu), 159 str.
| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah;

| etnografija, fantje, mladostniki, odraščanje, Romi, Romunija

Cosmin je dvanajstletni deček, ki odrašča v revni romski skupnosti. Dobro poučena avtorica bralcem na primeru Cosminove družine brez predsodkov približa preprosto, tradicionalno romsko življenje in med drugim razkriva tudi njihove tehnike preživljanja: poleg trdega dela tudi odkrito beračenje, barantanje in igro vlog pred premožnimi letoviščarji. Gündischeva Rome prikaže kot ljudi, ki ne mislijo na prihodnost, saj jim dovolj preglavic povzroča že sedanost; takšen je tudi glavni junak, dokler se nekega dne ne poda v svet in spozna, da obstaja tudi drugačno in perspektivnejše življenje od tistega, ki je lastno Romom. Roman kratka ponuja izjemno zanimiv vpogled v bolj ali manj nerazumljeno kulturo, ki ga dopolnjuje informativna sklepna beseda, v kateri se avtorica sprehodi skozi zgodovino Romov.

Hendry, Frances Mary: **Chandra**.

Prev. Anja Kokalj. Spr. beseda Vladimira Rejc. Ljubljana: Grlica, 2005, 158 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih; | dekleta, drugačnost, družina, Indija, običaji, poroka, tradicija

Problemski roman se loteva še dandanes aktualnega problema dogovorjene poroke, ki ima svoje korenine v patriarhalni tradiciji indijske družbe. Pripoved ne želi biti poglobljena sociološka študija sodobne Indije in tudi ne njena kritika, temveč na primeru posameznika prikazana življenjska zgodba o pogubnih posledicah takšnih običajev. To je zgodba enajstletne deklice Chandre, ki se ji uspe s pomočjo močne volje, želje po samoohranitvi, naklonjenih posameznikov in ščepca sreče izviti iz krempljev tradicije ter si poiskati lastno življenjsko pot, ki pa je žal možna samo v tujini. Knjigo, ki je prejela kar nekaj literarnih nagrad, odlikuje psihološka motiviranost, prepričljivo zasnovana in izpeljana pripoved o odraščanju v posebnih razmerah ter psihološka verjetnost književnih likov, kar pa ni naključje, saj je utemeljena na resnični življenjski izkušnji.

Martel, Yann: **Pijevo življenje**.

Prev. Luka Senica. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004. (Roman), 327 str.

| M | 4. stopnja | naslovniško odprta pripoved, za pogovore o knjigah
| dečki, tigri, večkulturnost, verstva, živali v naravi, živalski vrtovi

Svetovna uspešnica in dobitnica mnogih literarnih nagrad (med drugim Bookerjeve) bo slej ko prej obveljala za branje, ki je primarno namenjeno starejšim najstnikom. Tem je blizu tako zaradi samega adolescentnega junaka, ki ima njim izrazito privlačno identiteto – močno in obenem eksotično, saj Pi ni le velik poznavalec živalske psihe, temveč hkrati hindujec, musliman in kristjan. Prav na slednje vezana vprašanja religije so spet posebej zanimiva za publiko v pozni adolescenci, ta pa seveda rada tudi poseže po pustolovščinah, kakršne pozna iz prejšnjih bralnih obdobj. In Martell vsekakor postreže prav z domiselno avanturo, saj se Pijeva družina iz političnih razlogov nameni v Kanado ter pri tem sredi Tihega oceana doživi brodolom; junak se zato znajde v rešilnem čolnu v družbi zebre, hijene, orangutanke in bengalskega tigra. Od tod kratkočasnost avtorjevega pisanja, ki v maniri anglosaksonske šole kreativnega pisanja sicer izkazuje na hitro pridobljeno znanje zoologije in po slogovni plati mestoma poskuša preveč za svoje sposobnosti. A po drugi strani ponuja predvsem v prvem delu romana mnoge duhovite prebliske, v drugem, osrednjem, na trenutke resnično pretresljivo zgodbo, v tretjem pa drzne preobrate v pripovedi.

Martel, Yann: **Pijevo življenje: roman**.

Prev. Luka Senica. Ilustr. Tomislav Torjanac. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2009, 312 str.

| M | 4. stopnja | naslovniško odprta pripoved, nova izdaja, o avtorjih, za pogovore o knjigah
| dečki, tigri, večkulturnost, verstva, živali v naravi, živalski vrtovi

Slovita knjiga, ki je kanadskemu pisatelju prinesla "Man Booker Prize" (2002), je pri nas prvič izšla pred petimi leti (MK, 2004) in od tedaj doživela dva ponatisa (oba MK, 2005), v skrajšani različici pa je izšla tudi kot zvočna knjiga (MK, 2005). Knjižničarji jo vse od prve izdaje uvrščamo med "cross-over literaturo", toda ves čas jo vneto berejo tudi mladi bralci. Prvoosebna pripoved 16-letnega indijskega dečka z imenom Pi je namreč zelo napeta in privlačna pustolovska zgodba, hkrati pa večplastna in nudi vrsto vprašanj v razmislek: o bogu in veroizpovedih, o odnosih med ljudmi in živalmi, o zaupanju, o strahu in pogumu ... pa tudi o pripovedovanju zgodb in njihovi verodostojnosti. Oktobra 2005 so razpisali mednarodni natečaj, v katerem je zmagal mladi hrvaški ilustrator Tomislav Torjanac in tako je zdaj pred nami izdaja s 40 njegovimi čudovitimi oljnimi podobami, ki jih bralci gledamo skozi oči prvoosebnega pripovedovalca. Ta izdaja je mladim bralcem morda prav zaradi likovnega dela še bližja, bolj privlačna, laže berljiva.

Moj bog, tvoj bog: zbirka novel o iskanju smisla življenja.

Prev. Meta Ornik. Ilustr. Eva Schöffmann-Davidov. Spr. beseda Aleš Debeljak. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005. (Odisej), 199 str.

| P | 2. stopnja; | strpnost, večkulturnost, verstva

V zbirki novel, posvečenih petim svetovnim religijam, nastopajo tipični najstniki, kritični do svojih nedoslednih staršev in potrošniškega okolja, "globalizirani" z mobijem in netom, radovedni, osamljeni in ranljivi. V njih spoznamo Američanko Shanon in budizem kot način doživljanja sveta; Indijko Kalpano in hinduizem kot potovanje iz življenja v življenje; Turka Tarika in islam kot zakon spodobnega in dobrotljivega življenja; Judinjo Šošo in judovstvo kot postavo besede in zgodovine; brezdomca Simona in krščanstvo kot zapoved ljubezni in odpuščanja. Nobena od novel ver ne ocenjuje in nobena ne misijonari. Celo z osnovnimi verskimi informacijami so skrajno racionalne. Pač pa vsaka zase in zbirka kot celota legitimizira občutje svetega kot eno od temeljnih občutij človeka in človeške kulture. Novelam je dodano razmišljanje Aleša Debeljaka Stili verskega čustvovanja v modernem urbanem svetu.

Naidoo, Beverley: Druga stran resnice.

Prev. Urška Strnad. Spr. beseda Jana Kolarič. Ljubljana: Grlica, 2008, 245 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih; | Afrika, Anglija, begunci, nasilje, posvojitve, večkulturnost

Roman je postavljen v Nigerijo leta 1995. Ko nigerijskemu novinarju zaradi protivladnih člankov ubijejo ženo, pošlje svoja otroka ilegalno k stricu v Veliko Britanijo. Plačani spremljevalci otroka po pristanku zapustijo, strica, ki se prav tako skriva pred dolgo roko nigerijske diktature, pa ne najdeti, zato pristaneta na cesti. Izgubita se v birokratskem sistemu socialne službe in lastnih lažeh, s katerimi poizkušata v želji, da bi tudi očetu uspelo neopazno zapustiti državo, prikriti svojo identiteto. Njuna nemoč in izgubljenost se stopnjujeta – tudi po očetovem prihodu v državo, ko mu oblasti ne priznajo statusa političnega begunca – dokler zgodba ne omahne v srečen razplet. Zanimiv prikaz predvsem v mladinski literaturi razmeroma redko predstavljene afriške politične realnosti, na podlagi najstniške junakinje, s katero se bralci, kljub drugačnemu kulturnemu kontekstu, lahko identificirajo. Zgodba je prepričljiva predvsem v prikazu afriškega dela zgodbe in prihoda obeh otrok v Veliko Britanijo, medtem ko so nekateri elementi v poznejšem razvoju romanu mestoma čustveno prenabiti ali pretirano črno-beli. Izredno kompleksno in prepričljivo pa uspe avtorici zajeti predvsem psihološki oris obeh glavnih junakov.

Philipps, Carolin: **Bela kava in Posipanec.**

Prev. Tamara Bosnič. Ilustr. Nina Meglič. Dob pri Domžalah: Miš, 2009. (Prva zorenja), 149 str.

| P | 2. stopnja | o avtorjih; | drugačnost, prijateljstvo, rasizem, strpnost

Krajši roman, ki se kompleksno, a ne pretenciozno ukvarja s problemom rasizma. Postavljen je v sodobno Nemčijo, vodilna tematika pa je vpeta v razdelan družbeni kontekst – povečana brezposelnost v državi vodi v nezadovoljstvo, ki zahteva grešnega kozla, tega pa je najlažje videti v priseljencih. V središče zgodbe sta postavljena črni Sammy in pegasti Boris, razredna rivala, uspešna tako v šoli kot pri igranju klavirja, ki ju v tekmovalnosti še podžiga družbena situacija. Čeprav mestoma stereotipno, je problem rasizma obdelan z obeh strani horizonta, kompleksno, a hkrati enostavno, predvsem pa v bralcem poznanem kontekstu. Knjiga tako poleg bralske avanture ponuja tudi zanimivo izhodišče za pogovore o aktualnih družbenih problemih.

Rai, Bali: **Ekipa.** Prev. Janez Lavtižar. Ljubljana: Grlica, 2004. (Romani Grlica), 280 str.

| M | 4. stopnja | za pogovore o knjigah

| kriminal, mladostniki, nasilje, prestopniki, priseljenci, tolpe, večkulturnost

Ekipa (klapa bi bil vsekakor bolj ustrezen prevod) je skupina najstnikov različnih ras in kultur iz geta: sveta prostitucije, mamil in kriminala. Zgodba, ki jo doživljajo junaki, je tako zgledna kriminalka, hkrati pa družbenokritičen roman. Prikazuje namreč surovo življenjsko realnost (britanskih) otrok na družbenem robu in brez zadržkov razkriva nepravične odnose v družbi ter nepoštenost vladajočih struktur. Pri tem pa kljub težkim življenjskim razmeram mladih roman ostaja pozitivno naravnani: klapo vendar družijo prijateljstvo in želja, da bi v krutem okolju preživeli in ga prerasli s pomočjo vrednot, kakršna sta delo in izobrazba.

Rai, Bali: **(Ne)dogovorjena poroka.** Prev. Janez Lavtižar. Ljubljana: Grlica, 2003. (Romani Grlica), 304 str.

| M | 3. stopnja; | Anglija, drugačnost, družina, Indija, ljubezen, očetje, predsodki, priseljenci, tradicija

Gre za prvoosebno pripoved najstnika Mandžita, katerega družina se je preselila v Anglijo iz Indije in zaživela v 'umazani, pokvarjeni beli kulturi', kakor njihovo novo domovino imenuje junakov oče. Predvsem zaradi njega je življenje sikhovske družine v Angliji togo in nasilno, zapira se v vzvišenost in nad njim vlada nepopustljiv nadzor, o katerem najbolje priča prav običaj dogovorjenih porok. Zgodba je tako solidna sociološka študija, ki po eni strani govori o moči in nemoči sobivanja dveh različnih kultur, po drugi pa odkrita beseda o predsodkih indijskih priseljencev do Evropejcev. V tej luči besedilo beremo kot opozorilo, da sta za medkulturne napetosti odgovorni obe strani. Kljub problematiki medkulturalnosti pa pripoved v prvi vrsti deluje kot izrazit psihološki in razvojni roman, torej kot izpoved o junakovem odraščanju, dozorevanju ter odkrivanju lastne življenjske poti.

Unenge, Johan: **Moje vzporedno življenje.**

Prev. Danni Stražar. Ilustr. Johan Unenge. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Srečanja), 253 str.

| M | 4. stopnja | o avtorjih, strip

| begunci, drugačnost, fantje, ksenofobija, mladostniki, rasizem, vrednote

Vidmar, Janja: **Kebarie.**

Ilustr. Damijan Stepančič. Dob pri Domžalah: Miš, 2010. (Prva zorenja), 145 str.

| P | 2. stopnja; | deklice, drugačnost, družina, Romi

Vidmar, Janja: **Prijatelja.**

Ilustr. Katarina Štrukelj. Ljubljana: Mladika, 2003. (Liščki), 50 str.

| P | 2. stopnja; | drugačnost, prijateljstvo, sožitje, strpnost, verstva

Dogajanje v knjigi je osredinjeno okrog dveh fantkov, ki sta kljub verskim in kulturnim razlikam najboljša prijatelja. Jakob in Amir se pri svojih druženjih pogosto pogovarjata o Bogu in Alahu, a se humorno prikazanim razlikam predvsem čudita in zaradi drugačnosti nista drug do drugega nestrpna. Mnogo večje težave pa imata vsak v svoji družini: Jakoba pesti nova družinska članica, sestrice Iva, Amir pa ravno nasprotno zaradi selitve v tujem okolju pogreša svoja stara starša. Do mladi publiko primerno nepretresljivega zapleta pride prav zaradi slednjega, ko se junaka na lastno pest odpravita s kolesom iskat Amirjeva stara starša. A relativno napeta fabulativna plat niti ni tako pomembna kot iz nje izhajajoča poanta: kako prijetna je strpnost med različnimi versko-kulturnimi skupinami.